

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Controversia secunda De Christo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

Controversiæ Secundæ,
DE CHRISTO,
 LIBRI TERTII,
 DE
INCARNATIONE,
 CAPUT OCTAVUM,
 DE
Unione Hypostaticâ.

Rætermittuntur non immeritò libri duo præcedentes de Christo, ut potè de iis Quæstionibus agentes, quarum causâ Bellarmino nihil cum Evangelicis fuit negotii, sed cum Arianis, Eorumq; sectatoribus tam antiquis quam recentioribus, in quorum refutatione etsi fortè hic & ibi aliquid posset notari, quod ad mentem Augustini non est, tamen ne nodum in scirpo quælivisse videar, aut quidquam in hæreticorum ab Ecclesiâ damnatorum gratiam scripsisse, manum à labore hoc abstraho, quamvis id silentio transiri non possit aut debeat, Bellarminum quidem pro Mysterio Trinitatis, & in specie pro adferendâ Christi & Spiritus S. Divinitate, Illius etiam æternâ Generatione, Hujus autem Processione æternâ contra utriusque adversarios & hostes quasi juratos fortiter disputasse; at D. *Dorscheum*, Argentinensem Theologum de Ecclesiâ Christi & toto orbe Evangelico meritissimum, diversis Tractatibus dudum ostendisse, Scriptores Scholasticos, quin & Bellarminum quoq; non semel, Mysterio huic variis hypothësis, Antiquitati orthodoxæ, & in primis Augustino contrariis partim, partim ignotis non parum iniquos esse, quin & pleraque S. Scripturæ fundamenta, quæ Bellarminus ad probandam Christi Divinitatem ex utroq; Testamento collegit, Glossis impertinentibus contra sensum Ecclesiæ verè Catholicæ, Interpretumq; orthodoxorum, & in primis iterum Augustini mentem labefactâsse; ostensurum methodo eadem malam eorum fidem circa S. Scripturæ pro Divinitate Spiritus S. testimonia, nisi aliæ intervenissent occupationes ac labores publici, hanc interruptentes telam, nescio, an à quoquam tam feliciter pertexendam. Addo ex recentiori schola Morali, esse non paucos, qui expressè statuant & defendant, *Fidem explicitam de Mysterio SS. Trinitatis & incarnationis Dominicæ non esse medium ad Salutem necessarium*, quam Sententiam *Gvimenius* Laymanno & pluribus opusc. aliis adscribit, testaturq; *Caramuel* in Theologiâ Fundamentali *Romæ* in multis correctâ, pag. 32. eodem Anno, quo Romæ fuit, in thesibus Theologorum Societatis hæc inter alia legi, *Fidem de Dn. Christo & Mysterio Trinitatis explicitam, quamvis ex Divinâ Institutione* pag. 380. *semper fuerit in Ecclesiâ, à minoribus (indoctioribus) sufficienter posse credi in fide majorum* Edit. Lugdun. (doctiorum,) & hanc Sententiam ipse *Caramuel* etiam ex professo ibi, & alibi in Theologiâ *Intentionali* contra aliorum objectionis & exceptiones acerrimè defendit, quod pag. 381. num Augustini de hoc Mysterio Sententiæ consentiat, videant ii, quibus Augustini auctoritas est in æstimo. Is certè quindecim pro hujus Mysterii sensu orthodoxo libris non tantum laborasset, nisi ejus cognitionem omninò necessariam fidelibus in Ecclesiâ agnovisset. Ut plura in hanc rem testimonia jam non adducam, in primis hic legi meretur, quod inter alia ad quendam Medicum, nomine Maximum, ad Ecclesiam noviter conversum, Alipii & suo nomine scripsit: *Charitatem tuam in Domini pace salutantes, Epist. 65. & præcipimus & rogamus, ut eos (alios nondum conversos) quod didicisti, docere non differas, unum scilicet Deum esse solum, cui servitus debetur, quæ Latria Græco nuncupatur vocabulo: Et post aliqua: Procul dubio Dominus Deus noster, cui soli per Latriam serviri debemus, non est Pater solus, nec Filius solus, nec solus Spiritus Sanctus, sed ipsa Trinitas, unus Deus solus, Pater & Filius & Spiritus Sanctus, non ut Pater sit ipse qui Filius, vel Spiritus*

Sanctus ipse sit aut Pater aut Filius, cum sit in illa Trinitate Pater Filii solius, & Filius Patris solius, Spiritus autem Sanctus & Patris & Filii sit Spiritus; sed propter unam eandemque naturam atque inseparabilem vitam ipsa Trinitas, quantum ab homine potest, Fide præcedente, intelligitur unus Dominus Deus noster. Quibus si accedant ea, quæ ad Evodium scri-

Epist. 102. *psit, nescio, quid in hac re queat desiderari. Ita autem Doctor augustissimus: In unum Deum Patrem, & Filium & Spiritum sanctum firmâ pietate credamus, ita ut nec Filius credatur esse, qui Pater est; nec Pater, qui Filius est; nec Pater, nec Filius, qui utriusque Spiritus est. Nihil putetur in hac Trinitate temporibus locisve distare, sed hæc tria æqualia esse, & coeterna, & omnino esse una natura, non à Patre aliam, & à Filio aliam, & à Spiritu Sancto conditam esse aliam creaturam; sed omnia & singula, quæ creata sunt vel creantur, Trinitate creatante subsistere.* De Mysterio Incarnationis Dominicæ non implicite, sed explicitè cognitu necessario paria ex Augustino adduci possent testimonia, nisi res videretur minus necessaria, ac per se cuicumque in S. literis & Augustini Scriptis mediocriter versato satis cognita.

Missis igitur omnibus, quæ vel in se sunt manifestissima, vel ad Scholasticas subtilitates non cuiusvis Lectori acceptas propius accedunt, quarum discussio Augustini Seculo ut plurimum fuit insolita, earumque ventilatio hodiernum inter ipsos Doctores Papæos valde est ambigua, ad ea nunc faciamus accessum, quæ inter Evangelicos & Papistas sunt controversa, & Augustini autoritate vel confirmantur vel confutantur. Quem verò ad modum Bellarminus statim sub initium libri hujus tertii capite primo, agens de erroribus temporis hujus circa Incarnationem Dominicam, in genere omnes ferè Lutheranos in eorum retulit censuram, tanquam ea docentes, ex quibus sequatur, eos esse vel Eutychianos, vel Nestorianos, vel Monstrum ex utraq. hæresi natum, cujus erroris author esse videatur Jacobus Faber Stapulensis, quod utrumque suam requireret correctionem, si id jam primariò ageretur; Ita ubi post refutatam & Eutychetis & Nestorii hæresin, (quod in labore iterum aliqua indigerent Examine, & quidam satis rigoroso) ad ipsam explanationem Unionis hypostaticæ duarum in Christo naturarum præscripto capite octavo venit, subsistendum est paulisper idè, quia Augustini intercedit autoritas omnino vindicanda. Soliti sunt hætenus Evangelici Doctores in describendâ hæc unione, ad qualem qualem ejus illustrationem & meliorem pro simplicibus intellectum, adhibere quædam ex naturalibus similia, & inter alia Unionem animæ & corporis humani, idque exemplo & ad imitationem Ecclesiæ Veteris & orthodoxorum in eâ Doctorum, in specie Augustini, cujus Verba ex loco per Bellarminum citato ad præsens Institutum pertinentia hæc sunt:

Epist. III. *Sicut in unitate personæ anima unitur corpori, ut homo sit; ita in unitate*
ad Voluf. *personæ Deus unitur homini, ut Christus sit.* Quid ad hæc Bellarminus? Exemplum hoc

valde deficit. Non dicam, eum & in Sententiæ Augustini exhibitione, & in ejus ad præsentem Controversiam adplicatione à statu Quæstionis & instituto augusti Doctoris aberrare; solum id monebo, neque Augustinum, neque Ejus exemplo Evangelicos hoc simile de Animæ & corporis unione, sicut & cætera, eum in finem adhibere, quasi Mysterium hujus admirandæ Unionis exhauriat, sed utcumque rem explicet, sicut ipse Bellarminus fateri debuit, qui ab hac Augustini castigatione, sicut & aliorum Ecclesiæ Doctorum, omnino abstinere debuisset, nisi & hoc exemplum doceret, reverentiam Patrum apud Doctores Papæos non tantam esse, quantam communiter præ se videntur ferre, cujus rei in posterum plura occurrent documenta, imò in sequentibus statim exhibetur specimen, ubi tertium simile adducit, quod ad hujus Mysterii explanationem Ecclesiæ Doctores scribit adhibere, Augustinum in specie hanc Propositionem, *Deus*

Epist. 99. *est mortuus, illi similem statuere, quæ Philosophus dicitur mortuus, quam tamen, etsi Scotus*
quoque adprober, deficere scribit Bellarminus, me pro censura nihil aliud addente, quam quod in citatâ Augustini Epistolâ satis proluxa hoc simile à me non fuerit inventum & lectum, quamvis si ibidem extaret, quod forsitan me oculatiores videbunt, suam
Explanationem orthodoxæ Fidei analogam non adeò difficulter posset obtinere, & multò facilius, quam illud simile, quod Bellarminus remotis omnibus cæteris, etiam quæ
Thomas, ejusque coætaneus Bonaventura, (in quo Adamum non peccasse, Præceptor Hal-
vid, Andr. *lenus judicavit, ac Papa Sixtus numero & ordine quartus in Canonizatione Ejus adfir-*
de Mendo *mavit, eum ea de rebus Divinis scripsisse, ut Spiritus Sanctus in eo locutus videatur,) in me-*
in Stat. *dium adduxerunt, ducibus Bernhardo & Damasceno, quam maximè accomodum exi-*
p. 403. *stimat, comparans Mysterium Incarnationis cum Mysterio SS. Trinitatis, ut nimirum ex*
unâ re singulari illustraret aliam æque singularem, quod ita explicat: Ut enim singulare est,
quod

quod sint in DEO tres perfectæ hypostases cum unâ solâ & simplicissimâ naturâ; Ita singulare est, quod sint in Christo tres nature, DEITAS, anima & caro, cum unâ hypostasi simplicissimâ, pro triade naturarum in Christo, ad depellendam novitatem hujus phraseologie suspectam, Augustini auctoritatem citans, hoc modo & numero naturas in Christo exhibentis. Non ero jam de eo sollicitus, annon aliquâ ratione unio personarum in Mysterio Trinitatis comparari possit cum unione Naturarum in personâ Christi, vel versâ vice hæc cum illâ, & quænam de eâ *Bernhardi & Damasceni* sit Sententia; illud jam hic disquirendum est, num Augustinus Doctor Ecclesiæ tam augustus author sit triadis Naturarum in Christo, id quod Bellarminus Ei tam audacter, sed simul & impudenter sine omni rubore adscripsit, orthodoxum hunc Patrem orbi Ecclesiastico non parum eo ipso faciens de novitate phraseos ab Analogiâ Fidei apertissimè discedentis suspectum, de quo nullus non testabitur, quicumque Augustini verba, ad quæ Bellarminus respicere videtur, penitus & debitâ cum attentione consideraverit, quæ loco per Bellarminum citato hæc leguntur: *Sic Deo conjungi potuit humana Natura, ut ex duabus substantiis fieret una persona, ac per hoc jam ex tribus, scilicet DEO, Animâ & carne.* Quæ Augustini verba etiam aliquam singularem & inusitatam in Ecclesiâ circa hoc sublime Fidei Mysterium exhibeant loquendi formam, nullam tamen inferunt naturarum in Christi personâ triadem, quam Bellarminus defendendam suscepit. Hinc Sententiarum Magister *Lombardus*, ubi præter alia hæc etiam Augustini Verba citavit, addens, *his aliisq; Autoritatibus se munire, qui dicunt, personam Christi compositam esse vel factam, sive constantem ex duabus Naturis, sive ex tribus Substantiis;* post intelligentiam hujus & similibus Propositionum executus, nunquam trium Naturarum, sed duarum tantum mentionem fecit, scribens: *Variatur intelligentia, cum dicitur, Deus est homo, & homo est DEUS; dicitur enim DEUS esse persona subsistens in duabus & ex duabus naturis, & persona subsistens in duabus & ex duabus naturis dicitur esse DEUS, id est, Verbum vel Natura divina, potest enim prædicari Persona simplex vel Natura de persona composita.* Indè etiam post plures Scholasticos Auctores, in specie *Svarezius* & *Vasquezium*, de hac loquendi formâ amplissime agentes, noviter de *Lugo*, Cardinalis hanc expressè formavit Conclusionem: *Verbum non solum adsumpsisse Materiam & Formam, seu verum corpus & Animam rationalem, sed has partes unitas, addens, esse hanc Conclusionem contra Sententiam eorum, qui dicunt, Verbum adsumpsisse illas partes, non tamen unitas, de quâ Svarezius dicat, esse hæresin contra id, quod definitum sit in Synodis Ephesinâ & Chalcedonensi aliisque, scilicet, Verbum adsumpsisse carnem animatam Animâ rationali, & carnem animatam esse carnem Animæ unitam, quin & Thomam dicere, oppositum esse hæreticum;* præterea displicuisse hunc loquendi modum de tribus in Christi personâ Naturis *Damasceno*, ad quem tamen Bellarminus provocavit, ut & *Paulino*, *Aquilejensi* Episcopo, statuentibus, *non dici debere, Christum constare ex tribus Substantiis, sed ex duabus, quarum una, scilicet Humanitas, constet etiam ex duabus, nimirum Animâ & corpore, alioquin si numerandæ essent partes remotæ, posset dici, Christum constare ex sex Substantiis, scilicet divinitate, Animâ & quatuor Elementis, ex quibus constat corpus.* Et quia Concilii cujusdam *Tolerani* meminit, in quo hæc Phrasis & loquendi modus occurrit, desumptus, ut Ipse existimat, ex Patribus, nominatim Augustino & aliis; ideò addit observationem *Vasquezii*, Patres *Toleranos*, & ante eos Augustinum cum quibusdam aliis, cautè hic dixisse: *esse in Christo duas Naturas & tres Substantias, quia Substantia latius patere videatur quam Natura, & ideò unam humanam Naturam non dici constare ex duabus Naturis, sed ex duabus Substantiis, ut ut ipse non adprobat hoc discrimen, hoc tandem pro ultimâ hujus Quæstionis resolutione de suo addens, negandum non esse, esse magis frequentem & usitatam loquutionem, quâ Christus dicitur constans ex duabus Substantiis seu Naturis, atq; ad eò magis retinendam &c.*

lib. 13. de Trin. cap. 17.

lib. III. distinct. 6. & 7.

de Incarn. Disp. 13. pag. 212.

conf. D. Dorich, ad Concil. Francof. pag. 122.

CAPVT NONVM & DECIMVM,

DE

Communicatione Idiomatum.

AGnoscit quidem Bellarminus & rectè, ex Unione hypostaticâ sequi Communicationem Idiomatum, negat autem, & id malè, hanc Idiomatum communicationem esse realem respectu ipsarum Naturarum, quasi ipsa divinitas facta sit passibilis, & Humanitas realiter facta sit omnipotens, secundum Lutheranos, quamvis contra Calvinistas *Theodorum Bezam* & *Petrum Martyrem* addat: *nec planè verbalem esse, sed realem esse quidem,*

F 4

verum

lib. I. de
Trin.
cap. 13.

conf.
Barth. ad
Claud. de
statu Ani-
mæ. p. 282
seqq.

Serm. 191
de Temp.

verum respectu hypostaseos utriusque Naturæ, non autem respectu ipsarum Naturarum, provocans iterum præter aliorum Patrum in specie ad Augustini auctoritatem, cujus Verba ex loco per Bellarminum citato hæc sunt: *Nisi ipse idem esset filius hominis propter formam Servi, quam accepit, qui est Filius DEI propter formam DEI, in quâ est, non diceret Apostolus de hujus Seculi Principibus, si cognovissent, Dominum Gloriæ nunquam crucifixissent; ex forma enim Servi crucifixus est, & tamen Dominus Gloriæ crucifixus est, talis enim erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum. Quid tamen propter quid, & quid secundum quid dicatur, adjuvante Domino prudens & diligens & pius Lector intelligit. Nam, ecce, diximus, quia secundum id, quod Deus est, glorificat suos, secundum hoc utique, quod Dominus Gloriæ est, & tamen Dominus Gloriæ crucifixus est, quia rectè dicitur & Deus crucifixus, non ex Virtute Divinitatis, sed ex infirmitate carnis; sicut dicimus, quia secundum id, quod Deus est, judicat, hoc est, ex potestate Divinâ, non humanâ, & tamen ipse homo judicaturus est, sicut Dominus Gloriæ crucifixus est. Hæc Verba Bellarminus studio & datâ quasi operâ omisit, solâ loci citatione contentus, quia prævidit, ea non pro se, sed contra se militare, si ritè & ad Augustini mentem intelligantur. De cætero, quamvis abstractivæ locutiones, ubi subjectum una ex duabus Naturis exhibetur in abstracto, orthodoxis in Antiquitate Ecclesiasticâ Doctoribus, non adeò sint inusitata, nominatim Augustino, si modò author est illarum de Trinitate Quæstionum, quæ tanquam operis de hoc Mysterio compendium Tomo operum tertio exhibentur, inter quas hæc etiam Quæstio paulò ante finem proponitur: *Verum Divinitas cum Carne concepta & nata & passa est, & cætera, quæ Humanitatis propria esse noscuntur?* Et responsio subjungitur: *Vtq; Divinitas suæ Carnis conceptione concepta est, & nativitate nata, sensuq; humani adfectus participatione mortem, quam spontè susceperat, non Natura sua potentiam perdens, per quam cuncta vivificat, & ipse Author, qui spontè natus est, spontè est passus; & idem opus, quia utrumq; unus, licet non alio cogente, solus tamen ipse perpetuitur, salvâ Divinitatis impassibilitate.* Neque legimus, Augustinum, vel quicumque harum ex Augustino Quæstionum collector fuit, à quoquam orthodoxorum ob hanc locutionem abstractivam in suspicionem alicujus heterodoxias esse pertractum, id quod de aliis etiam Scriptoribus Ecclesiasticis eadem phrasi innocenter suo tempore utentibus certum est; vix tamen Bellarminus aut aliquis hyperaspistes Ejus ostendere poterit, ullum ex Evangelicis Doctoribus in hæc Controversiâ occupatis hæc phrasi ita nudè & crudè fuisse usum, sicut Bellarminus eis in genere adscribit, ut jure eis ob id ipsum Eutychanismus possit imputari, sicut Ille è contrario Nestorianismus vix effugere poterit, aut ejus foetum, Allæosin Zwinglianam omninò declinare, dum quidem videri vult verbalem *Bezæ & Martyris* Communicationem tanquam insufficientem, repudiare, sed realem non aliter admittit, nisi solo hypostaseos utriusque Naturæ, non autem ipsarum Naturarum respectu, quam subtiliores Zwingliani hodiè non solum libenter admittunt, sed & ipse olim Nestorius dubio sine amplexu fuisse. Sed non satis habuit Bellarminus solâ citatione Augustinum opponere Evangelicis, verum plus ultra sibi duxit eundem. Inde sequenti capite, ubi Quæstionem hanc latius tractat, prolixo satis Augustini testimonio Evangelicos ob realem Idiomaticam Communicationem non obscure Eutychanismi reos orbi Christiano stitit, verbis sequentibus: *Illorum execramur blasphemiam, qui novo sensu adserere conantur, à tempore carnis accepta omnia, quæ erant Divinitatis, in hominem demigrasse, & rursus, quæ Humanitatis erant, in Deum esse transfusa, ut quod nulla unquam heresis ausa est dicere, vincatur (aliàs videatur) hæc confusione utraq; exinanita esse Substantia, & deitatis scilicet & Humanitatis, & omisso statu proprio in aliud esse mutata. Ipsum Sermonem, ex quo testimonium hoc est desumptum, quod attinet, ostendit Eruditissimus hodiè Sorbonista, *Laurojus*, in peculiari Dissertatione, de authore vero Professionis Fidei, quæ Pelagio &c. tribui debet, ante Annos non ita multos iteratò editâ, hanc Fidei Professionem, quæ in citato Sermone exhibetur, & in quâ laudatum legitur testimonium, quasdam tangere hæreses, quarum Augustinus nullam in libro de hæresibus faciat mentionem, cum tamen credibile non sit, Eum in hæc Fidei Professione hæreses damnavisse, quas in libro de hæresibus præterisset; præterea Authorem Professionis certam quandam Joviniani hæresin omninò secus accipere, ac Augustinus in citato de hæresibus libro retulerit, quin & Augustinum aliter ibidem representare hæresin Apollinaristarum, quàm in hæc Fidei Professione repræsentetur. Porro, quod in Sermone citato tribuitur Augustino, ab antiquorum Patrum, ut & ipsius Augustini**

ulu penitus abhorretere. Nullum esse et anti illorum multitudine, qui cum ad populum diceret Christianum, peracto Exordio statim adgressus sit Apostolicum, Nicenum vel Constantinopolitanum Symbolum, quod continuo nec ullis distinctum Commentariolis recitaverit, eoque recitato finem dicendi fecerit, quem ad modum hoc in sermone representatur. Aliter le Augustinum gessisse, cum de catechizandis rudibus scripsit; aliter Eum, qui apud Eum ad Catechumenos habuit concionem, & libros quatuor de Fidei Symbolo ad eodem edidit. Aliter alios. Insuper illud addendum, quod nec Possidius in Indiculo, nec diligentissimus operum & Sermonum Augustini lustrator Beda, ullum huic Sermoni præbeant testimonium. Quin & illud accedere, quod hæc Fidei professio, quæ maxima pars illius Sermonis, ex quo citata à Bellarmino Verba sunt desumpta, ante Caroli M. tempora Augustino adscripta non fuerit; imò non facile inveniri, qui ante Seculum tertium supra decimum Augustino eam tribuerit, & quod præprimis observandum, non immeritò dubitari, utrum libellus hic integer & sine ullâ additione ad nos pervenerit, hæc in specie videri inserta, quæ Bellarminus contra Evangelicos, impertinenter quamvis, exindè produxit, nimirum contra Eutychetis opinionem scripta, cujus hæresin post Augustinum esse sparsum, ipse Bellarminus in Epitome Chronologicâ docuit, in quo alii etiam Papistarum Chronologi consentiunt. Hæc & plura his similia & amplissimè quidem tractat citatus Sorbonista *Launojus* in laudatâ Dissertatione, ex quâ excerpte placuit ad præsens Institutum pertinentia, quia fortè in paucorum manibus est, ut & pleraque Eius opuscula, quamvis dignissima, quæ ob non paucos raræ sinceritatis & mentis apertissimæ radios hic & ibi satis clarè transparentes ab omnibus orthodoxæ Veritatis cultoribus studiosè legantur. Posito autem ex superabundanti & indebita liberalitate, esse hæc ipsius Augustini Verba, quæ Bellarminus contra Evangelicos in aciem produxit, tam non nocent aut ullâ ratione obsunt eorum doctrinæ, ut, si Bellarmino id demonstrandum fuisset, aqua Ei ut non semel aliàs hæssisset, seque injuriam Evangelicis intulisse, ac calumniosè alienam eis adfixisse doctrinam, fateri debuisset. Ubi enim, quæso, ulli Evangelicorum in mentem venit aut in chartam excidit, Idiomatica & Proprietates Divinitatis in hominem demigrasse, & versâ vice Idiomatica & Proprietates Humanitatis in Deum esse transfusa & hæc ratione confusa? Nisi id ostendatur, est & manet Bellarminus calumniæ Evangelicis innocenter impactæ reus, & quicumque Bellarmini partes hic etiam defendendas suscipiet.

CAPVT VNDECIMVM & seqq.

DE

Ubiquitate Humanitatis Christi.

Evangelici quidem nec quoad nomen, nec quoad rem agnoscunt Ubiquitatem, cum neque hoc nomine describant Majestatem omnipræsentis vi unionis, quæ dicitur, personalis Christo Homini communicatam, neque etiam, & multò minus quidem, admittant eam distæ ubiquitatis monstruam descriptionem, quam præter alios Papistæ etiam, contra toties iteratas in publico Protestationes & explicationes Symbolicas, per solam calumniandi & innocentes traducendi libidinem, à Christo Majestatis suæ rigoro vindice vindicandam, Evangelicis adtribuere non verentur, eosque ob hoc ipsum tanquam Dogma omni tempore in Ecclesiâ inauditum nemini non facere exosissimos omniq; odio perquam dignos. Verùm si terminus hic ubiquitatis, utpotè Philosophicus ab iis imperfectionibus purgetur, quas abusus ut plurimum Sophisticus eidem solet adfricare, & quæ in sensu crassiorum primo adpectu incurrunt, si modò res ex æquo & sincerè agatur, fortè non adeò incompetens erit ad hoc Mysterium vel impertinens, ut non paucis hætenus inter ipsos etiam (utinam non pseudo-) Evangelicos fuit visum; quamvis, ut omnis occasio iniquius de hoc Dogmate propter nomen tam exosum sentiendi præcindatur, consultius omninò sit, in terminis Omnipræsentis hoc Mysterium tradere, intra quos hætenus plerique & fortè omnes Evangelici Doctores se continuerunt, ac feliciter illud contra quosvis obtrectatores DEI gratiâ defenderunt. His breviter ex necessitate præmissis, ad ipsius Controversiæ ventilationem accedimus, quam Bellarminus insigni prolixitate per integram capitum decadem tractavit, ea exindè repetituri, quæ ad vindicandam Augustini autoritatem inprimis pertinere videbuntur, ut nimirum

vid. D. Dorich. Anti. Co. gent. pag. 236.

vid. D. Calov. Metaph. Div. Tom. I. pag. 176.

in hoc

in hoc etiam puncto tam augustus Doctor sit & maneat Testis & Confessor Evangelicæ Veritatis. Initium verò facit Bellarminus inde, ut demonstret, Ubiquitatem vel Majestatem Omnipræsentis Christo-Homini communicatæ repugnare expressis Scripturæ dictis, & quidem in specie illis, quæ DEUM esse ubiq; vel Omnipræsentem docent, eog; ipso Eum ab omnibus creaturis discernunt, inter quæ recenset illud Davidicum: *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tuâ fugiam?* addens, Patres ex hoc DEI attributo probare, Spiritum Sanctum esse Verum Deum, non creaturam, cæteris Patribus Augustinum subjungendo, pro Spiritus Sancti Divinitate ex Oraculo hoc militantem. Sed nihil hoc contra Evangelicorum doctrinam, qui sicut nulli creaturæ Majestatem omnipræsentis adscribunt, ita dum Christo-Homini per unionem, quæ personalis vocatur, præter alia, hoc etiam Idioma in S. Literis expressissimè legunt adscriptum, nihil omninò putant derogari Divinæ Majestati, quæ humanam in Christo Naturam voluit hoc etiam dono dotatam, neque Augustinus hic contrarius est nobis, ut statim porrò videbimus. Quamvis enim Bellarminus cum quibusdam aliis Patribus Eum nobis opponere conetur, frustra tamen laborat, nosque ad Augustini mentem orthodoxam penitus cognoscendam manu quasi ducit, dum ubiquitatem vel Majestatem Omnipræsentis Christo-Homini communicatam iis etiam repugnare existimat Scripturæ testimoniis, quibus Patres probant, duas esse in Christo Naturas, inter quæ præcipuum esse dicit, quo Christus de se ipso clarissimè testatus legitur: *Nemo ascendit in Cælum, nisi qui descendit de Cælo, Filius hominis qui est in Cælo: ex quo loco plurimos Patrum, & inter eos Augustinum, deducere observat, Christum esse DEUM & hominem, quia, quando erat corpore solum in terrâ, dicebat tamen se esse in Cælo, nimirum Deitate.* Augustini Verba, quibus ex ore Christi oraculum compendiosè explicat, hæc sunt: *Ecce, hic erat, & in Cælo erat; hic in Carne, & in Cælo erat Divinitate, imò ubiq; Divinitate, natus de Matre, non recedens à Patre.* Nihil omninò contra Evangelicos, si modò Sententia augusti Doctoris ritè capiatur, quam in eadem Expositione Johannæ non semel uberius exposuit, hæc inter alia scribens: *Non dixit, erat, sed Filius hominis, inquit, qui EST in Cælo. In terrâ loquebatur, & in Cælo se esse dicebat, & non, (rectius, cum) ita dixit, quò pertinet, nisi ut intelligamus, unam personam esse Christum, Deum & hominem, non duas, ne Fides nostra non sit trinitas, sed quaternitas.* Et post aliqua: *Sic erat Filius hominis in Cælo, quem admodum Filius Dei erat in terrâ; Filius Dei in terrâ in susceptâ carne, Filius hominis in Cælo in unitate Personæ.* Quæ Verba postrema tam sunt clara, ut non clarius Evangelicorum mentem de hoc Fidei Myserio exprimere potuerint. Similem ferè in modum alibi etiam hoc Christi oraculum explicavit: *In terrâ erat, & in Cælo se esse dicebat, & quòd est majus, in Cælo Filium hominis, ut unam demonstraret in utrâq; Natura Personam, in eo, quod DEI Filius erat æqualis Patri, Verbum Dei in principio, Deus apud Deum: & in eo, quod Filius hominis erat, adsumentem animam & carnem humanam, & indutus hominem exiens ad homines, quia in hoc utroq; non duo Christi sunt, nec duo Filii Dei, sed una Persona, unus Christus, Dei Filius, idemq; unus Christus, non alius hominis filius, sed Dei Filius secundum Divinitatem, hominis filius secundum carnem.* Et iterum post aliqua ibidem: *Idem Filius hominis, qui Filius est Dei, sedet in Cælo, qui ambulat in terrâ. In Cælo erat, (rectius ex Textu, EST) quia ubique Christus, idemque Christus & Filius DEI & Filius hominis. Propter unitatem personæ in terrâ Filius DEI, propter eandem personæ unitatem esse probamus in Cælo Filium hominis.* Addo alium adhuc locum, ubi hæc Christi Verba porrò ita illustrat augustissimus Doctor: *Quamvis in terrâ factus sit Filius hominis, Divinitatem suam tamen, quâ in Cælo manens descendit in terram, non indignam censuit nomine Filii hominis, sicut carnem suam dignatus est nomine Filii DEI, ne quasi duo Christi istâ accipiantur, unus DEUS & alter homo, sed unus atque idem DEUS & homo; DEUS, quia in principio erat Verbum, & DEUS erat Verbum; homo, quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Ac per hoc, per distantiam Divinitatis & infirmitatis Filius DEI manebat in Cælo, Filius hominis ambulabat in terrâ; per unitatem verò Personæ, quâ utraque Substantia unus est Christus, & Filius DEI ambulabat in terrâ, & idem ipse Filius hominis manebat in Cælo. Adjungantur ibidem sequentia, & manifestum erit, nihil expressius magisque perspicuum ad explicandam Evangelicorum sententiam de Majestate Ubiquitatis vel Omnipræsentis Christo-Homini communicatâ ab Augustino dici & scribi potuisse, utut Dogma hoc à perisque, qui illud undiquaque hostiliter, cæco ut plurimum impetu & zelo minimè laudabili,*

impe-

Pl. 129.

Joh. III.

Tract. 12.
in Joh.Tract. 27.
ibid. conf.
Tract. 31.Serm. 14.
de Verb.
Apost.lib. 1. de
peccat.
merit. &
remiss.
cap. 31.

impetunt, tanquam ipsâ novitate suspectum & in antiquiore Ecclesiâ inauditum pro-
scribatur. Quæ circa ipsum Oraculi hujus de Filii hominis adscensu & descensu sen-
servanda, hic brevitate gratiâ omittuntur; cum satis nunc esse possit & debeat, Au-
gustinum à Bellarmino pro se contra nos citatum in ejus Explicatione Ubiquitatis vel
Omnipræsentia Christo homini post Unionem debitæ non hostem, sed ingenuum
esse confessorem, adeoque Evangelicis in hoc etiam Fidei Mysterio non opponen-
dum, sed quam-maximè componendum & tanquam orthodoxæ Veritatis testem
omnibus commendandum, id quod amplius patebit, ubi duce Bellarmino in vindic-
candâ Christi-Hominis Majestate progrediemur, quamvis ad idem terè nobis sit
redeundum.

Nimirum pergit Bellarminus refellere ubiquitatem vel omnipræsentiam Corpo-
ris Christi ex Symbolo Apostolorum, & inter cæteros ex eo in specie Articulo,
qui agit de Adscensione Christi ad Cælos, circa cujus explicationem sequentia habet:
*Catholici credunt, Christum in verum Cælum corporeum adscendisse, sive maneat intra
ipsum Cælum, ut videtur sentire Augustinus, dicens, Christum esse ubiq; ut DEUM,* Epist. 57.
ad Dard.
& in aliquâ parte Cæli propter veri corporis modum; sive maneat supra & extra omnes
Cælos, ita ut pedibus tangat convexum summæ Cæli, ut Thomas vult. Addit, *Ista non sunt
certa, nec necessariò cognoscenda; Imò Augustinus etiam monet, curiosissimum esse & super-
vacaneum, id querere.* Et post aliqua: *Hæc est sententia omnium Sanctorum, & præcipue
Augustini, ubi monet Dardanum, ut recolat Symbolum & simpliciter credat, Christum homi-
nem post resurrectionem veram verè in Cælum adscendisse, atque ibi in certo nunc esse loco.*
Et quia de corporibus Beatorum gloriosis simul incidit Quæstio, quæ illorum futura sit
ratio in Cælis, subjungit ex Augustino Bellarminus, *sat esse, scire, habituros in Cælo cor-
pora gloriosa statum & motum, prout voluerint, sed omnino decentem.* Mirum est & ver-
satile Ingenium Bellarmini, mox dubitanter, mox autem adsertivè scribentis, adeoque
sibi ipsi non semper constantis. Dubitat de statu Christi post gloriosam ad Cælos ad-
scensionem, num intra an extra Cælum maneat; num a Cælo includatur, an verò
Cælum ambiat, pedibus tangat? Ita enim fuit necessum, ut rationis suæ decempedâ
grande hoc Mysterium dimittatur, & ad normam stulti intellectûs redigat, quod supra
omnem est hominis intellectum. Et tamen, ubi qualitercunque suam de hoc Mysterio
proposuit sententiam, eam dicit omnium esse Sanctorum, & in primis Augustini,
coque ipso sine ulteriori inquisitione amplectendam; quæ tamen discussis omnibus
aliud in se non continet, quàm *Christum verè in Cælum adscendisse.* Atqui id Evange-
lici etiam duce Scripturâ, & prævio, quod dicitur, Apostolorum Symbolo unanimiter
credunt & profitentur, hoc tamen sensu, ut Adscensionem hanc Christi gloriosam Ma-
jestati Omnipræsentia Christo-Homini communicatæ nihil planè existiment dero-
gare. Si enim nullum aliud esset, illud solum & unicum Pauli Oraculum satis evincere
posset, quo Christum idè supra omnes Cælos adscendisse scripsit, *ut omnia implet,* Ephes. 4.
Omnipræsentiam carnis Christi, quæ per laudatam ab Apostolo impletionem omnium
intelligitur, cum juxta Divinam Naturam cum Patre & Spiritu Sancto nunquam non
omnia impleverit, esse ipsius gloriosæ Adscensionis consequens, quæ sicut in termino
Adscensionis cœpit, ita adhucodiè durat, neque respicit omnia solum in Cælo
vel regno gloriæ, sed & in terrâ, ac in primis regno Gratiæ, Ecclesiâ nimirum militante,
quæ de Capite suo sibi intimè unito & nunquam non quamvis invisibiliter omnipræsen-
tissimo inter tot Inferni portarum minas & insultus indubia est, seque sub Eo tanquam
Protectore Summo & Omnipotentissimo tutam fore & conservatam iri constanter
credit. Et his nullo planè modo contraria sunt aut opponenda, quæ Augustinus de
statu corporis Christi post Adscensionem ad Cælos scripsit, *Eum in loco aliquo Cæli pro-
pter veri corporis modum esse,* cum & illud Evangelicis non inficientur, ita secundum
Augustini monitum, quod in eadem ad Dardanum Epistolâ extat, *Divinitatem
Christi-Hominis adstruentes, ne corporis veritatem auferant,* cumque Eodem ibidem
porro profitentes: *Vna persona DEUS & homo est, & utrumq; est unus IESUS CHRISTUS,
ubiq; per id, quod DEUS est, in Cælo autem per id, quod homo est;* Sed non vident aut
pervidere possunt Evangelicis, quâ ratione impediatur, si dicatur Christi corpus, quâ ve-
rum ut post Resurrectionem & Adscensionem corpus gloriosum, esse in Cælo & in ali-
quâ Cæli parte; quò minus idem dicatur, imò verè sit in Cælo & in Terrâ omni-
præsens, omniaque gloriôsè & gratiosè implens, utpote ei intimè unitum personæ
cui

Conf. D.
König.
Vindic. S.
p. 428, seq.

Epist. 57.
ad Dard.

de Fide &
Symb.
cap. 6.
conf. de
Agone
Christi
cap. 25.
de Civit.
Dei lib.
ult. cap.
ult.

vid. D.
Dorich.
Pentad.
Disp. 14.
num. 59.

cui ab utraq; parte ac sine omni contradictione tanquam singulare Divinitatis attributum Majestas omnipræsentia adscribitur, de qua ipsa Majestatis Divina omnipræsentia idem Augustinus ibidem bene monuit: *In eo ipso, quod dicitur Deus ubique diffusus, carnali resistendum est cogitationi, & mens à corporeis sensibus avocanda.* Perplacet etiam, quod idem Augustinus Doctor loco per Bellarminum citato modestissime censuit: *Vbi & quomodo sit in Cælo corpus Dominicum, curiosissimum & supervacaneum est querere; tantummodo in Cælo esse, credendum est.* Non enim est fragilitatis nostra Cælorum secreta discutere, sed est nostra fidei, de Domini corporis dignitate sublimia & honesta sapere. Dum enim Christum corpore suo in Cælo esse dixit, non exclusit terram, quæ ad omnium impletionem ab Apostolo tam sanctè adsertam omninò requiritur, sed simul inclusit, id quod iterum concludere licet exindè, unde in paulò antecedentibus pro legitimo Adscensus & Descensus Domini intellectu Augustinum testem vidimus, ita porro scribentem: *Si Divina Substantia longè distantiore atq; incomparabili divinitate sublimior potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una fieret persona, atque sic Filius hominis, qui erat in terrâ per carnis infirmitatem, idem ipse esset in Cælo per participatam carni Divinitatem; quanto credibilius alii homines sancti & fideles Ejus sunt cum homine Christo unus Christus, & omnibus per hanc Ejus gratiam Societatemq; adscendentibus, ipse unus ascendit in Cælum Christus, qui de Cælo descendit.* Argumentatur Sanctus Pater à præcellentiâ hominis regniti & verè fidelis cum Christo capite uniti, ad præcellentiâ corporis à Christo adsumti, totque illustribus Donis beati, in primis autem non in terrâ solum, sed & in Cælo simul existentis, per participatam videlicet & communicatam Carni Divinitatem; & tamen Bellarminus persuadere Lectori conatur, Augustinum corpus Dominicum, id est, Christum hominem Cælo localiter adfixisse, Ejusq; præsentiam terricolis denegasse, quam tamen in testimoniis antè citatis iisdemq; luculentissimis tam constanter defendit. Et quamvis alibi de statu corporum post hanc vitam glorioso, id quod Bellarminus insuper urget, dubitanter loqui videatur Augustinus, scribens: *Qui motus illic talium corporum sint futuri, temerè definire non audeo, quod excogitare non valeo; tamen & motus & status, sicut ipsa species, decens erit, quicumq; erit, ubi, quod non decebit, non erit.* Illud tamen notanter addidit, ne lectorem plane dubium à se dimittat: *Certè, ubi volet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec volet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere nec corpus.* Multum hic tribuit Augustinus corpori glorioso meri hominis. Annon putandum est, Eum multò plus adscripsisse corpori glorioso hominis non meri, sed simul DEI, adsumtam gratiosè Naturam post completum Exinanitionis statum eò evehenti, ut omnia impleteret, id est, omnia in Cælo & in terrâ omnipræsentem & omnipotentem gubernaret, inque debito ordine conservaret. Sed adhuc ulterius cum Bellarmino eundem est,

lib. 1. de
peccat.
merit. &
remiss.
cap. 31.

Is ut porro Augustinum Evangelicis in hoc Fidei Puncto opponat, inter alia Patrum testimonia, quibus Ubiquitatem refelli existimat, duo etiam Augustini adducit, quorum prius hoc est: *A quibus homo (nimirum Christus) abscedebat, Deus non recedebat, & idem ipse Christus, homo & Deus.* Ergò ibat per id, quod homo erat, manebat per id, quod ubiq; erat. Explicat ibi Sanctus Pater, quomodo intelligi debeat, quod Christus iteratis non semel vicibus ad Apostolos dixit, se ad Patrem vadere, ob quem sermonem Apostolos non parùm tristes fuisse, seque in posterum à Magistro derelictos existimasse Evangelista memorat, addito consolationis argumento, quò animi eorum ad tranquillitatem compositi fuerant. Præprimis autem illud notandum, loqui Augustinum de eo Christi. Hominis statu, quo etiam si per unionem habuit communicata sibi Idiomatica Divinitatis, ea tamen liberè in illo statu non usurpavit, sed juxta Apostoli informationem se ipsum exinanivit & quasi exiit ad tempus, formam Servi accipiens, de cujus Statu profundissimæ Exinanitionis differentiâ Statui insecutæ Exaltationis oppositæ ab Evangelicis Augustinæ Confessioni sincerè addictis quoad Majestatem Omnipræsentia Christo Homini datam doceatur, ex libris Eorum Symbolicis, nominatim Formulâ Concordiæ ac Eiusdem Apologiâ plus satis constat, nec repetitione iteratâ opus est. Posterius Augustini testimonium, quod Bellarminus contra nos producit, hunc in modum legitur: *Non est consequens, ut quod in Deo est, ita sit ubique, ut Deus; nam & de nobis veracissima dicit Scriptura, quod in illo vivimus, movemur & sumus, nec tamen sicut ille ubiq; sumus. Sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam ac singulari modo.* In quibus verbis Augustinum clarissime dicit adfirmare Bellarminum, non esse consequens, ut si Verbum est ubique, etiam caro illi unita sit ubique. Sed,

Epist. 57.
ad Dardã.

Sed ut quam-mitissime dicam, quod res est, vim facit Augustini Sententiæ Bellarminus, plusque ex adlegatis ejusdem verbis concludit, quam in eis invenitur. Imò sibi iterum ipsi contrarius est Bellarminus, dum in proximè antecedentibus ingenuè est factus, Augustinum in hac Epistolâ ex professo tractare de eo, quod *convenit carni non ex se, sed ex unione cum Verbo*; utpote quo ipso Evangelicorum cum Augustino in hac etiam Quæstione contentum apertissime demonstravit, ut apertius non poterit. Nimirum, non denegat Augustinus carni à Christo susceptæ, præprimis in Statu Exaltationis, Majestatem omnipræsentis, usumque ejus plenarium, sed modum distinguit, aliâ docens ratione Christum ut Dei Filium, aliâ ut Filium hominis esse in Cælo & in terrâ omnibus creaturis præsentem. Indè particulæ illæ distinctivæ probe observandæ, *Ita, sicut &c.* quibus notanter Augustinus utitur addens, *proprio quodam ac singulari modo hæc intelligi debere, id quod in proximè antecedentibus ex articulo de Ascensione gloriosâ in Cælos, & quæ eam sunt insecuta, clarius adhuc significavit, scribens: Noli dubitare, ibi nunc esse hominem Jesum Christum, undè venturus, memoriterque recole & fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in Cælum, sedet ad dextram Patris, nec aliundè, quam inde venturus est ad vivos mortuosque judicandos; & sic venturus est, illa Voce Angelicâ testante, quem ad modum ire visus est in Cælum, id est, in eadem carnis formâ atque substantiâ, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus.* Quæ iterum clarissima est Sententiæ Evangelicorum expositio, quam ex articulo de Sessione Christi hominis ad dextram Patris plurimum confirmari, certum est, quidquid etiam Bellarminus Augustini autoritate munit obgannat, dicens, *per dextram DEI non Potentiam & Majestatem Divinam, sed Beatitudinem æternam à multis intelligi, nominatim Augustino, docente, non solum Christum sedere ad dextris Dei, sed omnes etiam electos, juxta Apostoli oraculum: Con-sedere nos fecit in caelestibus in Christo &c.* Ephel. II. cujus tamen dicti Bellarminus sui immemor in sequentibus contra Augustinum non hunc esse dicit sensum, *omnes nos esse sessuros ad dextram Dei in personis propriis, sed in Christo, ut Paulus expressè dicit, addens: Quia ejusdem speciei & nature sumus cum illo homine, qui est in dextra Dei, omnes dicimur per illum sedere in dextra Dei; alioquin totam Scripturam tribuere Christo soli sedere ad dextram Patris: ubi Bellarminus benè distinguit inter dextram DEI absolute, & dextram Patris relative consideratam, quæ distinctio si observetur, res dijudicatu est facillima, id quod ipse iterum Bellarminus agnovit, secundum hanc Expositionem aliquid videri valere argumentum Evangelicorum, quos iniquissime, more tamen solito, hæreticos dicit, hæc porro contra se ipsum pro nobis scribens: *Ista Sessio ad dextram Patris, qua potentiam significat & Majestatem, Christi data est Humanitati. Quæ cum ita sint, videtur jam negari non posse, quin ipsa Humanitas prædita sit Majestate Divinâ, & proinde sit etiam ubique.* Respondere quidem conatur Bellarminus ad hæc, nobisque hunc eripere clypeum, sed inaniter & in vanum; quin magis semper magisque invitus & nescius arma nobis pro defendendâ Ubiquitate & Omnipræsentia carnis CHRISTI ex Sessione Ejus ad dextram Patris largiter suppeditat, ita enim scribit: *respondeo, datam esse Humanitati istam Sessionem, sed datam non ipsi in se, sed in Supposito; id quod nos Evangelici in gratiam Simpliciorum, quibus termini hi Philosophico-Scholastici non adeò sunt cogniti, exprimere solemus, vi Unionis dictæ Personalis, quâ DEI Filius in upitatem Personæ carnem suscepit humanam, vel ut adhuc clarius cum enucleatissimo Mysterii hujus Interprete Apostolo dicamus, quâ Verbum Caro factum est.* Pergit Bellarminus: *Non enim factum est, ut Humanitas in seipsâ sedeat ad dextram DEI; sicut non factum est per Incarnationem, ut Humanitas sit DEUS, sed ut sit Humanitas Dei, & proinde in concreto dici possit, iste homo est Deus, & sedet ad dextram Patris &c.* Rectè, si rectè voluerit intellectum Bellarminus, quod *Humanitas non in se ipsâ sedeat ad dextram DEI, quia Natura humana hic non in statu simplici & secundum se, sed in statu, ut ita dicam, composito, vel ut iterum phrasi usitatâ mentem orthodoxam clarius explicem, Unionis, quæ dicitur personalis.* Malè è contrario & planè insufficienter, dum proponit *Humanitatem illius personæ, quæ sedet ad dextram DEI, quo ipso verbalem Idiomatum communicationem supra indigitatam innuit, ipsamque communicationis realitatem non obscurè negat.* Et sicut non adprobamus illas locutiones abstractivas, Ex. gr. quam Bellarminus exhibet, *Humanitas est DEVS &c.* Ita ex alterâ parte non*

NB:

De Fide & Symb. cap. 7. & de Agone Christ. cap. 26.

repudiamus prædicationem in concreto factam, *iste homo est Deus, & sedet ad dextram Dei Patris*, præprimis si non tantum concretum personæ, sed & simul naturæ, nimirum in ipso unionis statu intelligatur, sine tamen confusione actuum naturæ & personæ, qui nunquam non diligentissimè distinguui debent. Sed pergit Bellarminus impetere Majestatem Christi-Hominis, utur ictibus plerunque innocuis, ut porrò videbimus.

Joh. V.

Dum enim inter ea scripturæ testimonia, quæ ex Evangelicorum mente sibi ipsi objicit, illud quoque recenset, quo Christus *Patrem sibi tanquam Filio omne Judicium dedisse restatus est*: Ex tribus modis, quibus hoc testimonium intelligi posse cenfer Bellarminus, secundus est, quo intelligi posse existimat *eâ ratione, ut illa omnia significentur data Humanitati non in se, sed in Supposito, idque per gratiam unionis*. Et ita videri accepisse Augustinum undè non sequatur, *Christi humanitatem habere in se formaliter Divina attributa, sed solum esse naturam ejus Suppositi, quod illa habet attributa*. Ictibus inquam innocuis. Quamvis enim Augustini autoritate phrasibus verbalem Idiomaticum Communicationem exprimentibus realiter communicatam homini Christo Majestatem, ut hæcenus non semel, impugnare videatur; fateri tamen debuit, eadem ductus Augustini autoritate, *Attributa Divina data & communicata esse Humanitati vel Christo Homini per Gratiam unionis*, utur non in se vel in statu simplici & separato, sed in Supposito, vel in statu, ut supra explicavi, composito, & quod eodem redit, in Statu Unionis æternum insolubilis. Et sicut nemo Evangelicorum dixit vel scripsit, Christi humanitatem habere in se Divina attributa *formaliter*, termino hoc juxta accuratorem philosophicam sumto, sed quæ phrasid recepta est, *personaliter*; ita justominus iterum est & planè insufficientis, quod Bellarminus subjungit, *Christi humanitatem solum esse naturam ejus suppositi, quod illa habet attributa*, quasi non per concessam Unionis gratiam Christo Homini etiam communicata sint. Unum adhuc est super pro vindictis Divinæ Majestatis & in specie ubiunitatis, vel omnipræsentis Christo homini communicatæ, quod nimirum attinet illud Augustini testimonium, quod paulò ante ex Sermonem decimo & quarto de Verbis Apostoli fuit productum, ad ejus enervationem Bellarminus observat, quæ ibi dicuntur, *non de Natura humanâ, sed de Persona intelligi debere*; nec dictum esse ab Augustino, *Humanitatem esse in Cælo, in terrâ Deitatem, sed in Cælo Filium hominis, id est, personam, in terrâ Filium Dei, id est, eandem Personam, quia ubique illa sit persona*. Sed malus est Hermineva Bellarminus. Etsi enim Augustinus, & datâ forsitan operâ, hisce locutionibus abstractivis in hoc negotio abstinuit, non tamen illud in præjudicium aut detrimentum Majestatis Christo-homini communicatæ factum est, utpote quam Ei ibidem expressissimè adscripsit. Nec nisi perversissima est Verborum Augustini depravatio, ea, quæ de Concreto Naturæ dicuntur, de concreto Personæ tantum intelligere, actusque personæ omninò naturæ, quæ alterius Idiomaticum particeps est facta, denegare, quod, annon sit Nestorii errorem è cineribus revocare, ii judicent, quibus hæc talia penitus constant. Certè intolerandum est ubi Augustinus expressè Filium hominis vel DEI nominat, adeoque naturas inter se apertissimè distinguit, indicans, quid cuius per gratiam Unionis ab alterâ accedat, & de eâ prædicari possit, imò ob oraculorum perspicuitatem debeat, subterfugium ad denominationem sumere personalem, id est, verbalem solummodò communicationem, quæ in re ipsâ nullum planè habeat fundamentum, & per quam non parum hujus Mysterii sublimitas labefactatur. Absurdissimum est præterea, personæ, vel ut Bellarminus aliàs non semel amat loqui, toti supposito aliquid adscribere, & alterutri Naturæ, ex quâ hæc Persona constat, id negare, cum tamen ipsa Naturarum unio, quæ conjunctissima est, hanc Idiomaticum & operationum mutam communicationem requirat, eamque non verbalem solummodò, sed omninò realem, ut hæcenus non semel monitum. Quæ ultimo capite exhibet Bellarminus de accessorio quodam argumento, ad defendendam Ubiquitatem vel omnipræsentis Majestatem Christo-homini communicatam, desumpto à summâ Christi-hominis Felicitate, Pulchritudine & Beatitudine, ad ejus refutationem aliquâ Augustini autoritate usus est, quia in eo ipsius Controversiæ & Quæstionis cardo non vertitur, innocuo hinc prætermittuntur silentio.

LIBRI QUARTI,
DE
ANIMA CHRISTI,
CAPUT TERTIUM ET QUINTUM,

DE
Scientiâ Animæ Christi.

Circa cujus descriptionem meminit antiquæ hæreseos *Agnoetarum*, quam Luthero etiam expresse adtribuit, ac contra eam post Scripturarum, ex Patrum quoque testimoniis & doctrinâ agit, utrobique in primis ad Augustini provocans auctoritatem. Quid circa hanc Quæstionem controversam vel de ipso *Agnoetismo*, hæresi non omnibus æqualiter cognitâ, vel de Sententiâ Evangelicorum ab eo plurimum distante, notandum sit necessariò, in Vindiciis Evangelico-Thomisticis pro *D. Dorscheo*, è *D. Dorscheo* Præceptore meritissimo ut plurimum collectis non ita pridem sufficienter ostensum, ut prolixâ repetitione hic supersedere, Lectoremque benevolam labore relegendi liberare nobis sit licitum. Illud hic tantum jure talionis inde venit repetendum, quòd, dum Bellarminus *Lutherum* iniquissimè tanquam hæreseos *Agnoeticæ* defensorem traducit, ii potius patrociniū erroris hujus in se dici debeant suscipere, quicunq; negant, verum & æternum DEI Filium adsumtæ humanæ Naturæ communicasse infinitam Majestatem & Perfectionem Omnisapientiæ Divinæ; adeoque Pontificii in *Agnoetarum* opinione stantibus suis hypothesebus profundissimè & inevitabiliter hæreant, idèò præprimis, quia ipsam Divinam Sapientiam & Scientiam infinitam adsumtæ humanæ Naturæ communicatam esse negant, id quod ibi ex ipsis Scriptoribus Papæis Orbi Evangelico verè orthodoxo est expositum. Nunc porrò videamus, quid Augustinus juxta Sententiam Bellarmini contra nos habeat. Ejus quidem in antecedente secundo capite jam meminit, sed eo usus testimonio, quod in hoc capite tertio recurrit, alio quodam præmissò, quo Augustinus explicasse dicitur illa Lucæ Verba, quibus Christum Sapientiâ etiam profecisse scripsit, hunc in modum: *Quis est, qui audeat dicere, Dominum Christum majoribus tantum, non etiam parvulis esse Iesum, qui venit in similitudine carnis peccati, ut evacuet corpus peccati, in quo infirmissimo nulli usui congruis vel idoneis infantilibus membris anima rationalis miserabili ignorantia prægravatur, quam ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in Infante illo, in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo parvulo fuerim suspicatus, quam videmus in parvulis. Per hanc enim cum moribus etiam irrationabilibus perturbantur, nulla ratione & imperio, sed dolore aliquando vel doloris terrore cohibentur, ut omninò videas illius inobedientiæ filios, quæ movetur in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ratio, conquiescit, verum & ipsa sæpè vel dolore corporis tanquam vapulando compescitur, vel parvalescendo, vel tali aliquo animi motu, non Voluntate tamen præcipiente comprimitur.* Prolixius, quam Bellarminus exhibet, antecedentia & consequentia omit- tendo, hæc Augustini Verba debuerunt exscribi, ut eò melius eorundem sensus & Sancti Patris sententia percipiatur, qui nihil aliud hic significat, quàm in JESU infante non fuisse peccaminosam & miserabilem ignorantiam, qualis est in parvulis inobedientiæ à Protoplastis derivatæ filiiis, vitiosis atque inordinatis moribus sese ostendens, ubi est repugnantia Legis juxta Paulum, qualem ignorantiam Evangelicos Christo infanti adscribere, nemo in Scriptis eorum versatus sine calumniæ notâ dicere audebit. Quod verò Augustinus verbis proximè sequentibus addit: *Quia in Eo erat Similitudo carnis peccati, mutationes atatum perpeti voluit ab ipsâ exorsus infantia, ut ad mortem videatur etiam senescendo pervenire illa Caro potuisse, nisi juvenis fuisset occisus;* malè à Bellarmino intelligitur, imò mens Augustini non parum invertitur, dum Verba Lucæ de incremento Christi ab Augustino existimat explicata, scribens, *Augustinum atate solùm concedere Christum profecisse, & mutationes passum, non autem in dotibus Animæ;* cujus tamen rei nulla planè in verbis Augustini occurrit mentio, ac particula hæc exclusivâ *Solum* Bellarmini sit additamentum.

Lib. II. de
peccat.
merit. &
remiss.
cap. 29.

Vid. D.
Dorsch.
Theol.
Zachar. c.
9. n. 259.

Sequitur nunc alterum Augustini testimonium, ex quo Bellarminus contra Evangelicorum Sententiam de incremento Sapientiæ egit, & repetitâ quidem vice, quo Sanctus Pater scripsit, *Absurdissimum esse, dicere, Christum anno Ætatis trigésimo Spiritum S. accepisse, cum Præcurfor Ejus acceperit in Vero Matris suæ.* At neque hoc contra Evangelicos, quorum in hoc Fidei puncto juxta S. Scripturâ ductum, & ad orthodoxæ Antiquitatis sensum constans doctrinâ hæc est, Christum à primo Unionis momento potestatem & Majestatem Omniscientiæ ex Unione personali secundum Humanam Naturam habuisse quidem, non verò semper, & incessanter, & universaliter eandem usurpasse, de quâ in citatis supra *Vindictis Evangelico-Thomisticis* ex D. Dorscheo observatum fuit, in his terminis contra Agnoetas disputasse Patres orthodoxos, quicunque non ex defectu communicatæ Majestatis Omniscientiæ, sed ex spontaneâ Exinanitione sine peccato ignorantiam quarundam rerum ipsi Christo tribuunt, Vasquezio pro hac sententiâ ex Patribus Græcis citante *Athanasium, Origenem, Cyrillum*, quibus adjungendi, *Theodoretus, Gregorius Nyssenus, Epiphanius*, & ex Latinis *Ambrosius*, cujus Verba etiam ad Oraculum Lucæ ibidem leguntur, adque alia fit remissio, cum pluribus ad Evangelicorum Sententiâ orthodoxam Sinceritatem contra Bellarmini & aliorum accusationes vindicandam pertinentibus. Quia vero præter illud ad susceptam à Christo liberè in Statu exinanitionis ignorantiam porro demonstrandam adhiberi solet, id quod Christus de seipso affirmavit, *quod diem ultimi adventus nesciat*, Bellarminus opponit in hujus Oraculi Explicatione Augustini auctoritatem, cum aliis quibusdam Patribus statuentem, *quod filius dicatur nescire, quia non sciebat ad dicendum aliis, & quia eos faciebat nescientes.* Et hanc Explicationem dicit esse *ad propositum hujus loci, in quo Dominus reddere voluerit causam, cur non manifestet eum diem, & dixerit causam esse, quia non sciat, id est, non didicerit hoc à Patre, ut revelaret aliis, sed ut sibi Secretum hoc servaret.* Non mirum videri debet, Bellarmino hanc Augustini Explicationem præ aliis placuisse, cum tales reservationes mentales, qualis Christo hic adscribitur, utramque in modernâ *Morali Theologiâ* faciant & occupent paginam; de quibus infra fortè aliquid ex occasione erit dicendum. Nunc id circa Verborum Christi sensum notari debet, Bellarminum quatuor diversas eorum numerare Expositiones, omnes Patrum auctoritatibus fultas, primam Gregorii Magni, statuentis, *Christum non in suâ, sed Ecclesiæ personâ diem ultimi Adventus sui nescire, quia multa, quæ dicuntur de Christo, non de eo tanquam capite, sed de corpore Ejus intelligantur*; secundam ejusdem Gregorii, nec non Ambrosii, Nazianzeni, Cyrilli, *quod Christus homo dicatur nescire eum diem, quia non sciverit, ut homo, id est, scientiâ humanâ, sed Divinâ revelatione seu infusione*; tertiam Epiphani, Chrysoptomi, Bernhaldi, *quod dicatur nescire, quia non sciverit præcise; quo modo Adam dicatur ante peccatum non scivisse bonum & malum*; quartam postremò Augustini, ut & Gregorii, Ambrosii, Hieronymi, Chrysoptomi, Theophylacti, Basilii &c. Meum jam non est, quatuor has Patrum Explicationes à Bellarmino adductas inter se conferre, & quænam inter eas quam-maximè sit probabilis ostendere, aut num Bellarminus in earum recensione fidem præstiterit, curiosius inquirere, ut potè quod utrumque prolixioris est operæ & alienioris ab instituto. Sufficiat in præsentem ex D. Dorschei observatione breviter indicasse, *Vasquezium* in discussione hujus Quæstionis fateri, fuisse aliquos Patres in hac Sententiâ, ut Christo aliquam hujus diei ignorantiam tribuerent, in specie *Origenem, Athanasium, Cyrillum Alexandrinum*, quorum testimonia prolixius ibidem adducuntur, id quod monere nos potest, Bellarminum studio quintam omisisse hujus Oraculi Explicationem, ut non planè nullorum Patrum auctoritate munitam, cum præviderit, esse eam in favorem Evangelicorum, quos tamen omnibus modis refellere, ac præsidio Patrum nudare in animum induxit.

CAPUT SEXTUM & seqq.

De

Descensu Christi ad Inferos,

PRolixissimè & per undecim capita hanc Quæstionem tractat Bellarminus, quam nos eò brevius percurrentes, ea tantum & hic sub Examen vocabimus, quousque Augustini auctoritas duce iterum Bellarmino nobis ansam præbebit. A Principio autem monet statim Bellarminus, hunc de Descensu Christi ad Inferos articulum non fuisse in Symbolo, quod dicitur Apostolorû, apud omnes Ecclesias. Nâ præter *Irenæum, Origenes*, Ter-

Tertullianum in explicandâ Fidei regulâ ab Apostolis traditâ nullam hujus Articuli mentionem facientes, Augustinum quoque Symbolum hoc quinque exponentem ejus nunquam meminisse. Verum post alios monuit nuper B. Carpzovius, præter Rufinum, cui Bellarminus *Cyryllum Hierosolymitanum & Chrysostomum* jungit, Aquilegiense Symbolum in specie illum exhibere; hanc verò variationem non probare, ab ætate Apostolorum hanc de Descensu Christi ad Inferos doctrinam non viguisse in Ecclesiâ, sed hoc tantum inde colligi, *Symbolum hoc prioribus Seculis non fuisse uniformiter recitatum*. De cætero dogma hoc de Descensu Christi ad Inferos, tam Passioni, quam Sepulturæ contradistinctum, ab Apostolorum ætate in Ecclesiâ fuisse propositum, ex ipsis Patrum testimoniis posse probari, quorum pleraque Bellarminus etiam infra suo ordine adducit, Augustinum quoque iis adjungens, ut mox porro videbitur. Nunc quoad ipsam hujus Articuli expositionem satis diversam, prætermisâ eâ, quam Brentio per calumniam adtribuit, Eidem ideò Atheismum impingens, de secundâ aliquid breviter dicendum, quia Augustini intercedit autoritas. Adscribit eam Calvino, non uno in loco docenti, *Christum dici ad Inferos descendisse, quia passus sit dolores animarum damnatarum*. Evangelici quidem hanc Calvini Sententiam non faciunt tuam, Bellarmino consentientes, Patres, qui Descensum Christi ad Inferos describunt, describere ut *Descensum Victoris & Triumphatoris*, non ut alicujus rei, & passionibus adhuc obnoxii. Sed quia & Melancthonis & Brentii iterum facit mentionem, statuentium, *Christum gravissimè luctatum cum tentationibus de abjectione, imò passum esse dolores Inferni*, Augustini & aliorum Patrum opponens autoritatem, ideò tribus quod ajunt verbis ostendendum, quid hæc de re sit sentiendum. Nimirum, quod repetitâ vice indicandum est, nihil Evangelicis rei vel commune est cum hæc Calvini & sequacium opinione de Descensu Christi ad Inferos, quatenus eum Passionibus adscribit; & tamen leposito hujus Articuli respectu docent præviâ S. Scripturæ autoritate, Christum in Statu profundissimæ Exinanitionis, nominatim in actu (ut ita dicam vel scribam) Passionis gravissimæ constitutum, Inferni etiâ dolores sustinuisse & cum gravissimis de abjectione & desertione à Deo Patre tentationibus luctatum fuisse, leposito, in quâ, hujus Articuli respectu de Descensu ad Inferos, propriè non metaphoricè intellecti. Hoc sensu neque cæteri Patres à Bellarmino citati, neque Augustinus etiam, hunc Descensum ad Victoriam & Triumphum referentes, Evangelicis de distinctis distinctè sentientibus, sunt contrarii. Quia verò Bellarminus Evangelicorum & Calvini Sententiam confundens, aliquot argumenta ex Sacris pro Passione dolorum infernalium adducit, adque ea respondere conatur, videndum prætereâ, num aliquid ex Augustino habeat subsidii. Scilicet perparum, cum non, nisi ad duo argumenta, armis Augustini militaverit, utrobique tamen infeliciter. Et quidem ad argumentum numero tertium, quod agoniam in Horto exhibet à tribus Evangelistis prioribus descriptam, confert locum, ut ipsi videtur, parallelum, in quo Christus ob mortem Lazari turbatus legitur, Augustino ibi observante, *Christum non animi infirmitate, sed potestate turbatum*. Atqui nulla planè hic intercedit parallelia & comparatio, ibi Christo coram tribunali Patris loco totius humani generis ad æternam mortem devoti stante, & tanquam Agno DEI peccata Mundi ferente; hic autem ob Amici proximè Resuscitandi mortem non æternam sed triduanam turbato, ubi nemo non altius rem perpendens utriusque turbationis & tristitiæ disparitatem videt. Nec quidquam magis ad præsens Institutum pertinens adfert Bellarminus ad argumentum ordine quintum ex Verbis Petri desumptum, quibus Christum *doloribus Inferni solum* testatus est. Hoc oraculum ut Bellarminus iis eripiat, qui dolores Inferni Christum sustinuisse Scripturâ duce docent, duo ex Augustino subsidia accersit, & prius quidem in eo subsistens, quod dolores Inferni seu Mortis non indicium esse putat *Ira, tanquam cause generalis & remota, sed Benevolentia & gratia DEI specialis, tanquam cause particularis & proxima*, aliqua insuper addens Scripturæ testimonia: confundendo iterum mortem primam cum secundâ, temporariam cum æternâ, quod ad oculum patet: Posterius autem in eo fundatum, quod idem Augustinus statuit, *duplicem esse Sensum posse horum Petri verborum, unum, solutus Inferni doloribus, id est, irritis effectis; solvise enim dolores Inferni Christum, non quibus tenebatur, sed quibus teneretur, quomodo solvi dicantur laquei venantium, non quia tenuerunt, sed ne teneant: Alterum, solutus Inferni doloribus, quibus Ipse teneri non poterat, sed quibus tenebantur alii, quos Ipse noverat liberandos*. Sed quia Augustinus non expressè scribit, ita intelligi hæc verba debere, sed tantum ita intelligi posse, quod

in Sag. p. 45. conf. D. Dannh. Christ. Art. I. pag. 412.

Joh. 11.

Act. II.

Lib. 13. de C. D. c. 6.

Epist. 99. ad Evod.

posteriorem imprimis attinet sententiam, circa illius plenioris intelligentiam notanter addens, esse *temerarium definire, quinam sint isti*, qui per Christum doloribus Inferni Petro teste sint liberandi vel liberati; ipseque Bellarminus non obscure sententiam priorem tanquam huc impertinentem repudiat. Lector Veritatis studiosus facile videt, parum vel nihil plane Bellarmino ex utroque Augustini testimonio contra Evangelicos accedere.

Ad tertiam hujus articuli de Descensu Christi ad Inferos explicationem ut veniamus, adscribit eam *Bucero & Beza*, quin ex parte Calvino etiam Bellarminus, sepulturam per hunc Christi descensum intelligentibus; quæ Sententia et si iterum valde diversa sit ab Evangelicorum Sententiâ, aliquid tamen in Ejus ventilatione circa Augustini auctoritatem venit observandum. Ut enim hanc Sententiam eò feliciter refutaret Bellarminus, tria adsumsit à se probanda, & primò quidem illud, *Inferos esse loca subterranea à sepulchris distincta*, idque præter alia ex Patribus etiam nominatim Augustino, ex cujus Retractionum libris sequentia adducit verba: *De Inferis magis mihi videor dicere debuisse, quod sub terris sint, quam reddere rationem, cur sub terris esse credantur sive dicantur, quasi non ita sit*. Retractavit hic loci Augustinus in genere Scriptum, quod vocavit de Genesi ad literam, id est, *non secundum Allegoricas significaciones, sed secundum rerum gestarum proprietatem*; de quo opere id præsertim notavit, quod in eo plura sint *quæstia, quam inventa, pauciora autem firmata, cætera verò ita posita, velut adhuc requirenda sint*. Dum verò in specie ad ultimi in eo opere libri retractationem venit, id de Inferis monuit, quod Bellarminum pro se vidimus citantem, jure an injuriâ, ipsa inspectio docebit. Ita autem ibi Doctor Augustinus: *Vndè sub terris esse dicantur Inferi, si corporalia non sunt loca, aut undè Inferi adpellentur, si sub terris non sunt, meritò queritur*. Proposuit hic quæstionem, ad quam capite demum subsequente respondit: *Ideo sub terris dicuntur Inferi vel creduntur, quia congruenter in Spiritu per illas corporalium rerum similitudines sic demonstrantur, ut quoniam defunctorum animæ in inferis dignæ carnis amore pecaverunt, hoc eis per illas corporalium rerum similitudines exhibeatur, quod ipsi mortuæ carni solet, ut sub terram recondatur*. Denique Inferi, eò quod infra sint, Latine adpellantur. Sicut autem secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora omnia sunt graviora; ita secundum Spiritum inferiora omnia sunt tristiora. Vndè & in Græcâ Lingua Origo nominis, quo adpellantur Inferi, ex eo, quod nihil suave habeant, resonare perhibetur. Et eundem in finem eo in loco Augustinus perhibet, *illud me nondum invenisse confiteor, Inferos adpellatos, ubi Inistorum animæ requiescunt*. Et iterum: *Nondum inveni, & adhuc quæro; nec mihi occurrit, Inferos alicubi in bono posuisse Scripturam duntaxat Canonicam*. Addenda fuerunt hæc posteriora id eò, quia in proximè sequentibus suum occupabunt locum, ibi imprimis, ubi Bellarminus contra tertiam Articuli de Descensu ad Inferos Explicationem secundò probandum adsumsit, *animas piorum ante Christi ascensionem non fuisse in Cælo*, idque iterum Augustini auctoritate, docentis non solum, *animam Samuelis adparentem Sauli de terrâ visam esse ascendere, sed & adfirmantis, Sinum Abrahæ in Inferno fuisse*, quod utrumque Examini subjiendum est, an verè ita Augustinus statuerit, num fecus?

Et prius quidem quod attinet, scilicet animam Samuelis adparentem Sauli de terrâ, de quâ ipse Bellarminus testatur, *non deesse, qui negent, illam fuisse veram Samuelis animam*; si locum ad quem remisit Lectorem Bellarminus, inspiciamus, hæc ibi legenda exhibentur: *Samuel Propheta defunctus vivo Sauli etiam Regi futura prædixit, quamvis non nulli non ipsum fuisse, qui potuisset Magicis artibus evocari, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurasse*. Ad quæ verba non melius respondetur, quàm si inquiramus, quid alibi Augustinus hic Doctor circa hanc adparationem scripserit, & quidem multò prolixius, adque præsens Institutum longè accommodatius. Postquam enim ex communi Sententiâ ad hanc Quæstionem respondisset, hæc singulari cum observatione subjunxit: *Quæquam in hoc factò potest esse alius facilior intellectus & expeditior exitus, ut non verè Spiritum Samuelis excitatum à requie suâ credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem Diaboli machinationibus factam, quam Scriptura nomine Samuelis propterea adpellat, quia solent imagines earum rerum nominibus adpellari, quarum sunt imagines; sicut omnia, quæ pinguntur aut finguntur ex aliquâ parte materia, Metallî aut ligni, vel cujuscunque rei apta ad opera hujusmodi, quæque etiam videntur in Somnis, & omnes ferè imagines earum rerum, quarum sunt imagines, adpellari nominibus solent*. Et post aliqua: *Si igitur liquido*

Lib. II.
cap. 24.

Lib. 12.
cap. 33.

de curâ
pro mort.
cap. 15.

ad Sim.
plic. lib. II
Quæst. 3.

con-

constat, nominibus earum rerum, quarum sunt imagines, easdem adpellari imagines; non mirum est, quod Scriptura dicit *Samuelem visum*, etiamsi forte imago *Samuels* visa adparuit, machinamento ejus, qui transfiguratur se velut in angelum lucis, & ministros suos velut ministros *Iustitiae*. Ut plura his familia ex Augustino hic transcribantur loca opus non est, cum ex his post *Serarium* & alios Commentatores non ita pridem *Scherlogus* ingenue agnoverit, *Augustinum non plene is adfensisse, qui verum Samuelem adparuisse existimant*, sed *Questionem in utramque partem disputasse*, eam insuper de circumstantia temporis à larvato *Samuele* præsignati & præsignificati difficultatem proponens, quam omnino tollere non potuit. Addendumque præterea, Eruditissimum nuper *Judaicæ gentis* Scriptorem, *Menasseh Ben Israel*, in de Resurrectione Mortuorum Tractatu, etiam agnovisse, *Augustinum non à Pythonsis Samuelem esse suscitatum, sed Dæmonem seu Spiritum aliquem adparuisse sub personâ Ejus, existimasse*; quam Augustini Sententiam et si *Rabbinus* ille impugnat, aliamque substituit sibi visam meliorem, nugas tamen agit, more his hominibus non inveno: Patet inde, quia Augustinus non solum dubitanter hanc *Questionem* tractavit, sed & magis in eam propendit Sententiam, quæ *Bellarmino* est contraria, malè & minùs sincerè Eum egisse, Augustinum cum aliis ad suum trahendo propositum, à quo tamen, ut constat jam, non parum fuit alienus, id quod etiam circa posteriorem *Ejus* de *Sinu Abrahamæ* Sententiam proximè fiet manifestum.

Quamvis enim fateatur *Bellarminus*, *videri ambigere Augustinum, an sinus Abrahamæ, ubi olim animæ Patrum erant, in Inferno esset, an alibi*; alibi tamen adfirmare Eum, in Inferno fuisse, statuit. Respondeo, et si Augustinus in posteriore loco videatur adfirmare, *Sinum Abrahamæ* in Inferno fuisse, Eum alibi tamen non ambigere, sed certo statuere, non fuisse in Inferno. Ne quid Sancto Patri adfingatur, aut ulla Ei inferatur injuria, lubet *Ejus* utrobique exscribere Verba. Et in posteriore quidem loco ita scribit: *Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud Inferos fuisse, donec eos inde Christi Sanguis, & ad ea loca Descensus erueret; profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti prorsus nesciunt Inferos, donec etiam receptis corporibus bona recipiant, que merentur*. Ubi nemo non videt, scripsisse hæc Augustinum ex certâ hypotheci quadam, eaque non omnino indubitata, adeoque nec ita inter Christianos Receptâ, cui nihil contradicere aut scribere licuerit, & hinc non pro infallibili dogmate Augustinum hoc, quidquid est, proposuisse aut adfirmasse, neque id etiam, quod exinde deduxit, ita accipiendum esse, aut accipi voluisse; præprimis cum alibi Eum non dubitanter solum de hoc scripsisse, sed & contrariam planè Sententiam defendisse certum sit. Dubitanter, inquam, ex parte, quamvis ita etiam, ut in ipsâ dubitatione, quorsum præprimis inclinaverit, apertè satis manifestaverit, ita scribens: *Virum Sinus Abrahamæ ubi dives impius, cum in tormentis esset Inferni, requiescentem vidit pauperem, vel Paradisi censendus vocabulo, vel ad Inferos pertinere existimandum sit, (non) facile dixerim*. Quamvis, si quod res est, dici debet, Augustinus hic non videatur particulam hanc negativam de suo addidisse, sed eam aliunde, manu non usque adeò fideli insertam esse. Constat illud, si sequentia *Ejus* verba attendantur: *De illo quippè divite legimus dictum esse, Mortuus est & sepultus in Inferno; in pauperis autem morte vel Requie Inferi non sunt nominati, sed, contigit mori inopem illum, & auferri ab Angelis in Sinum Abrahamæ*. Deinde *divitiis dixit Abraham, Inter nos & vos magnum chaos firmatum est, tanquam inter Inferos sedesque Beatorum*. Non enim facile alicubi Scripturarum nomen Inferorum in bono invenitur positum. Eteo in loco, ad quem *Bellarminus* provocavit: *Inferos uspiam Scripturarum in bono adpellatos non potui reperire. Quod si nusquam in Divinis Authoritatibus legitur, non utique Sinus ille Abrahami, id est, secreta cujusdam quietis habitatio, aliqua pars Inferorum esse credenda est. Quamquam in his ipsis tanti Magistri verbis, ubi ait dixisse Abrahamum, inter vos & nos chaos magnum firmatum est, satis ut opinor appareat, non esse quandam partem & quasi membrum Inferorum tanta illius felicitatis sinum. Chaos enim magnum quid est, nisi hiatus quidam, multum ea separans, inter quæ non solum est, verum etiam firmatus est*. Addo insuper testimonium ex eo loco, unde ad primum *Bellarmini* observatum, circa tertiam Articuli de Descensu ad Inferos Explicationem, aliqua huc pertinentia in antecessum fuere excepta: *Neque Abraham vel ille pauper in Sinu Ejus, hoc est, in Secreto quietis ejus, in doloribus erat, inter quorum Requiem & alia Inferni tormenta magnum chaos legimus firmatum. Sed nec apud Inferos*

Antiqu.
Ebr. lib. I.
Dissert. 4.
pag. 109.

lib. II. c. 6.
pag. 169.
Conf.
Hacksp.
Syll. Dissert. p. 246

Epist. 89.
ad Evod.
lib. 20. de
C. D. c. 15.

Epist. 57.
ad Dardan.
dan.

Epist. 99.
ad Evod.

Lib. 12. de
Gen. ad
lit. c. 33.

Inferos esse dicti sunt. Contigit enim mori inopem illum, & adferri ab Angelis in Sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est; & cum apud Inferos in tormentis esset &c. Videmus itaque, Inferorum mentionem non esse factam in requie pauperis, sed in supplicio divitis. Et post aliqua: Non in bono accipiendum Abrahæ sinum & illam requiem, quò ab Angelis pius pauper est ablatu, nescio, utrum quisquam possit audire; & idè, quomodo eum apud Inferos esse credamus, non video. Omnium clarissimè mentem de hoc suam expressit augustus Doctor, sequentia scribens: Sinus Abrahæ Requies & beatorum pauperum, quorum est regnum Cælorum, in quo post hanc Vitam recipiuntur. Quæ cum satis sint manifesta, ut manifestiora vix esse potuerint, modò oculus accedat incorruptus, Iansenium Gandavensem eò adegerunt, ut post alia etiam Augustini testimonia, quæ ibi non parè adducuntur, agnoscere debuerit, Augustinum disputando collegisse, Sinum Abrahæ non fuisse aliquam Inferni partem. Quibus si accedant loca, quæ Montaninus longà serie collegit, adque ea respondere, frustra quamvis, est conatus, quid ad hujus Controversiæ à Bellarmino motæ plenariam ex Augustino decisionem ulterius possit aut debeat requiri, super planè non est. Sufficiant autem hæc ad præsens Institutum, ut constet, non verè Bellarminum scripsisse, Augustinum adfirmare, Sinum Abrahæ in Inferno esse vel fuisse, contrario ex non unis Eiusdem testimoniis hæcenus demonstrato, & si fuerit necessum, pluribus adhuc demonstrando.

Quæst.
Evang. lib.
II. Quæst.
38.
Concord.
Evang. c.
97. P. m.
244.
Adpar. ad
Orig. Eccl.
I. pag. 63,
1699.

Ad tertium nunc accedimus, quod circa tertiam Articuli de Descensu ad Inferos Explicationem Bellarminus adsumit probandum, *Christum verè ad Inferos descendisse*, in quo etiam Evangelicos non habet dissentientes, in eo tamen ab eis discedit, dum *secundum Animam solum descendisse Christum* defendit, motus Oraculo Regii Psalms, nomine venturi Messæ Patrem rogantis, *ne Animam relinquat in Inferno*, quod de Animâ & Inferno sine omni Tropo vel Rhetorico vel Grammatico præter alios Ecclesiæ Doctores Augustinum quoque memorat exposuisse, cujus quæ super hæc re fuerit Sententia, optimum erit ex Eius Verbis percipere, quæ loco per Bellarminum citato ad præsens Institutum pertinentia hæc leguntur: *Dominum carne mortificatum venisse in Infernum, satis constat. Neque enim contradici potest vel Prophetia, quæ dixit, Quoniam non derelinques Animam meam in Inferno, quòd ne aliter quisquam sapere auderet, in Actibus Apostolorum idem Petrus exponit, vel ejusdem Petri illius verbis, quibus Eum adserit solvisse Inferni dolores, in quibus impossibile erat Eum teneri.* Hæc verba Augustini si absque conceptu prævio vel præconceptâ opinione expendantur, nullo planè modo, Christum animâ solum ad Inferos descendisse, sed contrarium potius evincunt, utpotè sistentia Christum solutis Inferni (vel juxta Græcum, Mortis) doloribus, atque adeò carne mortificatum ad Inferos descendentem, quo Augustinus pro Evangelicorum Sententiâ hic quidem loci nihil apertius dicere aut scribere potuisset. Et horsum omninò debent referri, quæ sub finem Epistolæ augustus hic Doctor iteratò monuit: *Mortificatus carne dictus est, quia secundum solam carnem mortuus est, vivificatus autem Spiritu, quia illo Spiritu operante, in quo, ad quos volebat, veniebat & prædicabat.* Posito autem, vel hic vel alibi Augustinû statuisse, *Christum animâ solum ad Inferos descendisse*, ad hanc tamè Augustini Sententiam, cui contrariam citatis modò verbis audivimus, tam non teneremur Evangelici, quam se Bellarminus obligatum non sensit ad adprobendam Eius Explicationem oraculi illius Petri, quod Bellarminus dixit *obscurissimum*, ad hunc Articulum quam maxime pertinentis, utpotè aliquot argumentis à Bellarmino refutatam, quæ tamen ipsa suum adhuc requirunt Examen, ab Aliis jam præoccupatum, adeoque hic prolixius non repetendum. Id quod repetitâ vice intermiscet Bellarminus, *Augustinum post hæc cognovisse, Sinum Abrahæ in Inferno fuisse*, ex paulò antecedentibus suum accipere potest & debet responsum. De cætero ambabus quod ajunt amplectimur ulnis, quod Bellarminus in recensione testimoniorum de hoc Fidei Articulo à Patribus Græcis & Latinis suo ordine collectorum ex Augustini citatâ sapius Epistolâ adduxit: *Quis nisi infidelis negaverit, fuisse apud Inferos Christum?* Quod autem ex eodem addit, *secundum Animam solum fuisse Eum apud Inferos*, Augustino relinquimus eodem jure, quo Bellarminus Eius explicationem oraculi Petri refutandam sibi sumit, quamvis hanc de Descensu Animæ Sententiam ex ipsius Augustini & S. Scripturæ verbis improbabilem esse sit demonstratum. Quæ præterea circa quartam hujus Articuli de Descensu ad Inferos Explicationem ex Augustini Libro de curâ pro mortuis à Bellarmino inferuntur de possibilitate præsentie in certo quodam loco præter operationem, & ipsius quoque operationis Anima extra corpus suum: item de adpartitionibus Sanctorum post mortem,

Psal. 16.

Epist. 99.
ad Evod.

1. Epist. 3.

Vid. D.
Gerh.
Comment.
h. loc. p.
479. conf.
D. König.
Vind. S.
pag. 235.

mortem, quia præcisè huc non pertinent, sed in specie ad eam Quæstionem, ubi inferius de Cultu Sanctorum agetur, eorsum quoque nunc ea inter discutienda reservantur.

Nunc pauca adhuc restant ex ultimo capite tribus tantum verbis tangenda, ne quid planè prætermisum maneat. Aliquot adpendicis loco Bellarminus proponit dubia, circa quorum ventilationem hic & ibi occurrit mentio Augustini. Et circa primum quidem dubium, *Ad quæ Inferni loca Christus descenderit*, monet Augustinum docuisse, *Christum descendisse ad ea Inferni loca, ubi erant dolores & tormenta*, nulla tamen tormenta, nullosque passum dolores, quod circa secundi dubii tractationem Evangelicis consentientibus defendit Bellarminus. Ad tertium verò, *Quid Descensus Christi contulerit animabus Iustorum*, dum Augustinus scribit, *nondum se invenisse, quod contulerit*, & Bellarminus præmissio Thomæ responsio sibi non sufficienti statuit, *Augustinum ita scribentem nondum cognovisse, ubi fuerit Sinus Abrahæ, inque eam partem fuisse propensum, ut non esset in Inferno, & propterea hoc manente dubio Eum merito dixisse, nondum potuisse se intelligere, quid descensus Christi ad Inferos iustis contulerit*; facilè videt Lector, quam ad incitas redactus fuerit Bellarminus, id de Augustino sentiens, cuius contrarium paulò ante ex aliquot Eius testimoniis ostensum fuit, *Insensio etiam Gandavense id vi Veritatis agnoscente*. Circa quartum, quod superest, dubium, *An præter animas Iustorum, quæ erant in Sinu Abrahæ, aliqua alia sint liberatæ*, etsi apud Evangelicos neque hoc, neque illud in quæstionem veniat, sed utrumque æqualiter repudietur; quia tamen in ejus resolutione Augustini intermixtam voluit auctoritatem Bellarminus, prætermitti omninò non potest aut debet. Distinguit autem inter animas Gehennæ & Purgatorii. De illis monet, *Philastrium & Augustinum in de Hæresibus, hæresin esse dicere, si quis adserat, ullos in Inferno impios Christo prædicante conversos esse & salvatos*, quod hætenus contra Evangelicos non est. De his autem dubitanter loqui videtur, ut magis in benigniorem inclinans Sententiam, quam confirmari posse existimat iis Augustini verbis, quæ ex laudatâ sæpius Epistola superius jam fuere proposita, quibus Pater Sanctus verba Petri de solutis Inferni doloribus intelligi posse scripuit etiam *de iis doloribus, quibus Ipse Christus teneri non poterat, sed quibus tenebantur alii, quos Ipse noverat liberandos*: ubi quia Bellarminus putat *Augustinum non loqui de animabus Sanctis*, quæ erant in Sinu Abrahæ; nec de animabus impiis, utpotè quas absurdissimum existimabat fuisse Christo ad Inferos descendente conversas; restare, ut loquatur de animabus, quæ adhuc purgatorias luebant Pœnas, quas tamen pœnas, quia suo infraloco demonstrandum erit, Augustinum constanter non agnovisse, per se cadit, Eum hic eas intelligi voluisse; ut non prolixè repetam, quod supra jam monui, Augustinum hanc verborum Petri explicationem non tanquam omninò certam & indubiam, sed possibilem suâ Sententiâ, & ut hodiè loqui amant, probabilem Lectori exhibuisse, quam si hodiè viveret, certò certius quam-maximè improbabilem haberet, & sine dubio repudiaret.

LIBRI QUINTI,

DE

CHRISTO,

CAPVT TERTIVM & seqq.

DE

Christo Mediatore.

Quæ enim in duobus primis capitibus, nominatim secundo contra errorem *Stancari*, Christo opus & officium Mediationis secundum Humanam solum Naturam adscribentis, habet, quia illius erroris communio Evangelicos planè non attingit, sicco prætereuntur pede, adque eam fit accessus Quæstionem, quæ inter nos & Papistas quam-maximè est controversa, *An videl. Christus sit Mediator secundum Divinam quoque Naturam?* In cujus ventilatione etiam Bellarminus Nestorianismum, ad quem deflectere errorem *Stancari* scripsit, à se procul remotum esse velit, nimis propè tamen

tamen ad eum accedit, sicut utriusque Sententiam diligenter conferenti manifestum erit. Nunc id nobis ratione Instituti incumbit, ut videamus, num Augustinus hic etiam noster sit, an verò ex Sententiâ Bellarmini scripserit, id quod Bellarminus modis omnibus urget, producens Augustinum, non solum Verba Pauli explicantem, *Christum DEI & hominum Mediatorem* expressè *hominem* dicentis, ad exprimendum *Naturam, secundum quam Christus sit Mediator*; sed & in omnibus decem Tomis, adeòque multoties testantem, *Christum esse Mediatorem non secundum Divinam, sed humanam solum Naturam*. Prolixum horum ex Augustino testimoniorum Examen ne Lectori aliquid pariat fastidium, posset breviter fieri provocatio ad alia ejusdem Augustini testimonia, in quibus Divina etiam natura humanæ in officio & opere Mediatorio expressè adjungitur, & ita quidem, ut expressius non possit, ea in specie, quæ ipse Bellarminus capite secundo contra *Stancarum* citavit, ac eomet ipso arma nobis contra seipsum suppeditavit; quin & ea, quæ sub nomine Adversariorum sibi ipsi objecit, sufficienter ex debito ad ea respondere impotens, neque vim eorum distinctione inter Suppositum vel Personam, & Principium formale vel principium Quo eludens; non quasi distinctio hæc in Articulo de Personâ Christi locum non haberet, sed quia in præsentî Quæstione à Bellarmino non benè applicatur. Sed ne Augustinus in gravissimâ hæc Controversiâ inconstanter suam exposuisse mentem, sibi que ipsi contradixisse vel scripsisse videatur, lubet pro concordia locorum adparenter inter se pugnantium audire celeberrimum priori Seculo, ubi hæc Quæstio quam-maximè fuit agitata, Sorbonistam *Espeuceum*, à Bellarmino forsitan idèd omissum, quia fundamentis ab Eo pro Evangelicorum Sententiâ adductis non habuit, quod opponeret. Scripsit Is inter Paralipomenâ Commentariorum in priorem Pauli Epistolam ad Timotheum peculiare de hæc Quæstione opusculum, pro more diligenter e aex antiquitate orthodoxâ colligens, quæ ad Veritatis illustrationem pertinere videbantur. Exinde nunc ea tantum placet excerptere, quæ ad Augustini mentem ritè intelligendam possunt inservire, ut noster & hic maneat. Postquam ergò aliquot ex Eo testimonia adduxit, quæ Christum juxta utramque Naturam exhibent Mediatorem, ea etiam non dissimulavit, sed candidè subjunxit, quæ pro humanâ solum Naturâ videntur militare, his postmodum pro eorum conciliatione additis: *Verum, quid Ego, amice Lector? Actumne ago, an factum potius infectum facere curo? Si, quæ destruxi, ait Apostolus, iterum hæc ædifico, prævaricatorem me constituo. Ego quoque contra, si, quæ construxi, eadem destruo, colludo, an prævaricor? Tantâ ante testimoniorum mole Mediatorem ut DEUM-Hominem ereximus, & nunc tantum ut hominem, non etiam Deum, dejicimus? Et hæc illa est Helena, propter quam mirati sumus, aliquos tam acriter dimicare, esse nimirum, qui Mediatorem DEI & hominum Christum Jesum secundum humanam tantum Naturam esse dicebant, que adeò præfractè & mordicus tueantur, ut tecus sentientes, & Mediatorem juxta utramque simul Naturam, Divinam atque humanam defendentes, Arianismi & id genus in Deum, Filium Dei hæresium infumulent. Sed ita sanè res habet & in aliis quoque Articulis peræquè (si non multò plus) peremptoriis & capitalibus. Qui semel ab aliis recesserunt, non longè post solent à seipsis secedere; homines nimirum ita sibi sapientes, ut reliqui eis desipiant, quotquot non cum illis per omnia & in omnibus sentiunt. Præstabat utique Augustinum Augustino, nedum cæteris, conciliare, quam committere vel collidere. Cum igitur de Mediatione hic loquamur, non patienter tantum, aut ad Mortem usque & mortem Crucis obediens; sed victoriosâ, hoc est, tot victoriarum, nimirum contra Diabolum, peccatum, carnem, mundum, mortem, inferos reportatrice, sic Mediatorem sentimus, non magis hominem sine Deo, quam sine homine Deum esse, fore vel fuisse. Sic inquam sentimus, vel potius cum omnibus totius retrò Ecclesiæ Patribus consentimus, quibuscum nobis sunt communes de hoc Sensu & consensu rationes. In specie Augustinum quod attinet, hæc de Eo post aliâ qua objicit: At videtur Augustinus sic adserere Mediatorem Christum quatenus hominem, ut neget esse quatenus Deum. Respondet. Conciliandus erat sibi Vir tantus, non objectandus, ut sic & aliis quoque Pastoribus atque Doctoribus conveniret; & ex tam multis Ejus locis, quàm multi alterius neminis sunt, pauciores ex pluribus concordandi, non verò à paucioribus contra plures standum, Adserit igitur Augustinus Mediatorem Christum sic quâ hominem, ut non fuerit Mediator futurus, nisi vel priusquam homo. Agnoscimus id & exponimus ut supra, Mediatorem futurum non fuisse, neque talem dicendum aut prædicendum, nisi quâ hominem vel jam factum, vel olim*

1. Ti.
moth. II.

olim promissum; eadem enim est Fides Patrum in venturum, & nostra in eum, qui venit, Mediatorem Christum Jesum. Negat idem Augustinus Mediatorem eundem esse quàm Deum. Et hoc quoque agnoscimus, sed & exponimus, negari ab Eo, & sicubi idem alii negare videntur, Mediatorem quàm Deum, purum scilicet ac nudum Deum, nec actu nec respectu hominem factum aut faciendum, sed sic in unâ suâ, hoc est, Divinâ, ac proinde impeccabili, impatibili, immortalî naturâ consideratum, ut alteram, hoc est, humanam Naturam, peccatrici similem, patibilem, mortalem, non vel jam susceptam, nec secumque personaliter habere, vel post suscipiendam uniendamque habiturus, consideraretur. Quæ expositio & conciliatio ἀποκατάστασις & in speciem pugnantium Scriptoris hujus locorum adeò non est violenta, sed de ipsius Mente, ut, præterquam quod in locis posterioribus passim Divinitatis meminit, ut ad Mediatoris rationem concurrentis, uno & eodem loco videatur posuisse, Mediatorem utràque naturâ consistare, & sic tamen Mediatorem quàm hominem, ut non sit quàm Deus. Ita enim Augustinus: *Si omnes homines, quamdiu mortales sunt, etiam miseri sint necesse est, quærendus est, qui non homo solum, verum etiam Deus sit, ut homines ex mortali miseria ad beatam immortalitatem hujus mediæ beatæ mortalitatis interveniendo perducatur, quem neque non fieri mortalem oportebat, nec permanere mortalem. Mortalis quippe factus est, non infirmatâ Verbi Divinitate, sed carnis infirmitate suscepta. Non autem permansit in carne mortalis, quam resuscitavit à mortuis; quoniam ipse fructus est Mediatoris hujus, ut nec ipsi, propter quos liberandos Mediator effectus est, in perpetuâ vel carnis morte permanerent.* Proinde Mediatorem inter nos & Deum & mortalitatem habere oportuit transeuntem, & Beatitatem permanentem, ut per id quod mansit, congrueret morituris, & ad id quod permanet, transferretur ex mortuis. Addit Espencæus: Quid hæcenus hoc loco clarius & expressius pro Mediatore, quatenus Deo-Homine? Sequitur tamen in eodem capite mox, quod specie-tenus, non revera pugnet: *Ad illud unum beatificum ut perducemur, non multis, sed uno Mediatore opus erat, & hoc eo ipso, cujus participatione sumus beati, hoc est, Verbo Dei, non factò, sed per quod facta sunt omnia. Nec tamen ob hoc Mediator est, quia Verbum, quippe quod maxime beatum & immortalè longe sit à mortalibus miseriis, sed Mediator per quod homo, qui beatus & beatificus Deus, factus particeps humanitatis nostræ compendium præbuit Divinitatis suæ; quique, quando in formâ Servi, ut Mediator esset, infra Angelos esse voluit, in formâ Dei super Angelos mansit, idem in inferioribus Vita, qui in superioribus Vita.* Subjungit iterum Espencæus: Quid ergò? Tantulne Vir & ad Miraculum usque pius, diligens, acutus, non in tam multis Voluminibus, quod & homini, & adeò πολὺν χρόνον condonandum esset, sed in tam paucis versibus sibi non constaret? Absit. Quærendus est medius aut Mediator, non solum homo, sed etiam Deus; & uno Mediatore opus erat, Dei Verbo. Ergò de ratione Mediatoris est etiam Divinitas, non duntaxat Humanitas. Sed subjicit, videl. Augustinus: *Non quia Verbum, Mediator, sed quia homo.* Respondet Espencæus: Dixit & hoc quidem, neque tamen vel sibi vel nobis contradicit; sed perinde dixit, ac si ita dixisset, Mediatore opus fuisse, Dei Verbo, non quàm Deo nudo & Spiritu simplice, sed quàm Verbo Dei, Deo carne factò, Deo carne humanâ vestito, incarnato & incorporato. *Hæc omnia eruditissimus pariter & in plerisque sincerissimus Sorbonista pro Augustini & Evangelicorum Sententiâ quam maxime orthodoxâ, quæ si Bellarminus serio ad animû vocasset, utpotè sibi etiam præscripta, multa in hæc Quæstione aliter scribere potuisset & de jure debuisset, nisi voluisset premere vestigia Vasquezii, inter Scholasticos hodiè subtilissimi, qui, mirum, scribere non erubuit, Espencæum hoc ipso loco, ex quo hæc sunt descripta, ostendisse, Christum non esse Mediatorem secundum Divinam Naturam, quamvis id obscure explicavit; & tamen ex iis, quæ præmonuerat, sequi statuit, Non solum sine errore, sed etiam necessario secundum Fidem Catholicam ratione Communicationis Idiomatum de utràque Naturâ conerere significatâ prædicari nomen Sacerdotis & Mediatoris, quod satis orthodoxè Scriptum est, modò etiam orthodoxè intelligatur. His si addantur, quæ Gregorius de Valentia, Scholasticorum non ultimus circa hanc Quæstionem & Augustini in Ejus decisione auctoritatem monuit, ad rem nihil super amplius erit. Scribit is de Thomâ, Eum, ut probet, Christum fuisse Mediatorem tantum ut hominem, hoc uti testimonio Augustini, quod ab Espencæo prolixè vindicatum legimus. An perpetua hæc & constans fuerit Thomæ Sententia, nunc dispiciendi locus non est, postquam nuper modò in Vindiciis Evangelico-Thomisticis id fuit expensum. Valentianus autem etsi concedat, uno quodam sensu certissimam esse hanc Thomæ Sententiam, fatetur tamen se non adsequi, quo modo*

lib. 9 de C.
D. c. 15.in III par.
tem, Disp.
83, c. 3.de Christo
redemt. &
Mediat.
Part. II.
cap. 4.

modo probationes, quibus utitur Thomas, id quod vult, satis efficiant. Augustinum in specie eo in loco, non velle, Christum fuisse Mediatorem tantummodo ut hominē, sed etiam ut hominē, NB. non modo ut Deum. Addit post aliqua, esse hanc Sententiam Sanctorum Patrum, qui vel hinc maxime præstantiam Mediatoris Christi commendent, quod naturam utriusque extremi, id est, Dei & hominum Ipse habuerit. Et iterum aliquibus interjectis repetit, ex communi & orthodoxâ Patrum Sententiâ dici debere, Mediatorem Christum fuisse non tantum ut hominem, non tantum ut Deum, sed conjunctim ut Deum & hominem. Insuper & illud post quædam observat, Quod si qui Patres Verbo Divino etiam ante, quam adsumsisset humanam naturam, Mediatoris adpellationem tribuunt, Mediatorem sic vocant, non quia Mediatoris munus obierit ante Naturam adsumtam, sed quoniam aliquando certe Verbum Divinum id muneris in adsumtâ naturâ obiturum erat. Tandem ubi ostendit, quo modo Christus ut Deus & homo conjunctim fuerit Mediator, scilicet, quatenus utraque Natura alio atque alio valuit modo ad ejus functionis efficaciam, denuò subjungit, hanc esse Sententiam Patrum & maxime Augustini, inter alia hunc in modum scribentis: *Ideo Christus Mediator Dei & hominum dictus est, inter Deum immortalem & hominem mortalem, Deus & homo, reconcilians hominem Deo.* Adde alium æque illustrem locum, à nullo citatorum, si rectè memini, observatum, ubi Doctor augustus rotundè totum hoc explicat negotium: *Ita inter Deum & homines Mediator apparuit, ut in unitate personæ copulans utramque naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret.*

Lib. 1. de
Conf. Ev.
ang. 435.

Epist. 3. ad
Voluf.

CAPUT NONUM ET DECIMUM,

De QUÆSTIONE,

An Christus sibi etiam aliquid meruerit ?

Scribit quidem audacter Bellarminus, convenire Doctores apud Magistrum inter se, atque uno consensu docere, Christum præter ea bona, quæ suis laboribus peperit nobis, sibi etiam corporis gloriam & Nominis exaltationem meruisse; è Patrum antiquorum choro insuper addens Augustinum, hæc inter alia scribentem: *Humilitas claritatis est Meritum, Claritas humilitatis est premium.* At post alios, Radam in primis, non ita dudum observavit Morandus, Veronensis, Clericus Regularis, non convenire Doctores inter se, nec uno consensu idem docere. Hinc non tantum, ubi agit de potentiâ absolutâ, nimirum an Christus poterit mereri suam Beatitudinem, omnem Gratiam & Habitum omnes supernaturales, expressè nominat Pasqualigum hoc negantem & alios pro se Theologos citantem: *Raguseo* in contrarium adfirmante & scribente, nullum id Theologorum negare, sed & ubi de facto hanc Quæstionem explicat, eamque adfirmando proponit, concedere cogitur, existimari contra communem apud Vasquezium, Svarezium, Tannerum, Becanum, Lugonem, alios, quorum instantiis in contrarium respondere conatur, quo cum successu, aliorum esto judicium. Quamvis autem de Gloria corporis & proprii Nominis exaltatione, de quâ in specie Bellarminus agit, nullum planè dubium superesse existimet, multum tamen falsus per ea, quæ laudatus Scoti Patronus Rada in hujus Quæstionis tractatione adducit, in primis ad Scotum Doctorem provocans, qui solus opinionem contrariam juxta hodiernam Moralistarum procedendi methodum facere potest probabilem, si non omninò probabilissimam. Augustini auctoritatem à Bellarmino laudatam quod attinet, etsi vocabulum *meriti* ab Eo adhibetur, adpositum tamen *premi* vocabulum ita illud temperat & emollit, ut Augustinus *meritum* propriè & in rigore ita dictum intellexisse, vix ac ne vix quidem dici possit aut debeat, quod inferius porro docebitur, ubi de operum bonorum Meritis erit agendi locus.

Appendicis loco ad Controversiam hanc tertiam non immeritò refertur Quæstio de *Fine incarnationis*, cujus incidenter tantum Bellarminus mentionem facit in ultimo capite, de quâ actum quoque est in *Vindiciis Anti-Thomisticis*, hic ideo non prætermittenda omninò, quia Augustini auctoritas hic in primis vindicanda venit, quâ abutuntur ut plurimum, qui in Scoti castris militant. Eminent inter recentiores hoc singulari studio agentes præ pluribus aliis *Matthias Hauerius*, ordinis Francisci, qui in Tomi posterioris *Collationum Theologicarum* parte priori sic format & proponit Quæstionem: *Quenam fuerit causa finalis, sine quâ non fuisset Incarnatio Filii Dei?* Ea autem ne videatur purè Scholastica, de quâ in utramque partem securè & absque præjudicio Veritatis orthodoxæ possit disputari, & quasi perindè sit, quam quis amplectatur Sententiam,

pag. 261.
& seqq.

tiam, sic de eâ censet ac scribit: *Hæc Controversia Scholastica tanti est momenti, ut ab eâ dependeat tota series Doctrinæ de Prædestinatione & Gratia Christi seu per Christum*; in quâ Thomas cum suis sustinet, redemptionem generis humani per debitam Satisfactionem fuisse causam finalem sine quâ non Incarnationis, & Scriptura Sacra non solum tribuit illam huic causæ finali, sed etiam soli, exclusivè aliis, prout exponit Augustinus scribens: *Si homo non periisset, filius hominis non venisset.* Et, *Nulla Christo causa fuit veniendi, nisi peccatores facere salvos.* In resolutione ejus mentem suam sic exponit *Collator Scotticus*: Incarnatio Filii Dei fuit absolutè intenta, decreta, prædestinata ante omnem permissionem & prævisionem ullius peccati futuri vel non, ad majorem gloriam Dei & Christi, ex operis tanti perfectione, ut Christus esset caput omnium creaturarum, specialiter rationalium & tandem beatorum; sed ex permissione & prævisione peccatorum hominum fuit modificata, qualificata, ordinata & relata ad eorum redemptionem per condignam satisfactionem in statu passibili & mortali. Hanc Sententiam probaturus è Scripturâ, adducit primò locum è Sapientia libro, ubi dicitur *invidia Diaboli mors introiisse in orbem terrarum*, hæc additâ applicatione: *Quid autem homini potuit invadere, nisi tantam Gratiâ & gloriam unionis hypostaticæ, quam ipse potuit concupiscere ante omnem lapsum, videturque Augustinus id sæpius supponere, citatis aliquibus locis hanc in rem. Deindè provocat ad testimonium ex libro Proverbiorum, ubi Sapientia introducitur loquens sequentibus verbis, Dominus possedit me initio viarum suarum ante &c.* Subjungens, Augustinum sæpè hæc interpretari de *Incarnatione & Christo*. Præter hæc idem demonstrare laborat ex Sanctis Patribus, de quibus observat, quod quamvis, ut tota Scriptura Sacra & omnia Fidei Symbola, commendent & inculcent fidelibus Christi humilitatem & Charitatem, quâ pro peccatoribus concipi, nasci, & Mortem Crucis pati dignatus est, nunquam tamen restringant Incarnationem Christi ad hunc solum finem sine quo non, nisi Augustinus fortè, quem tamen hujus Controversiæ arbitrum ultrò suscipimus suspicimusque. Hujus rei causa ubi quædam ex Augustino adduxit, ita tamen generalia, ex quibus nullis extorqueas fiducias, quod demonstrandum est, hæc porro monuit de Eo, *quod nimiriùm sæpius supponat, Deum providisse & præposuisse huic Universo aliquam rationalem creaturam omni modo possibili impeccabilem, ne hoc quasi cardine hujus universi inverso totus orbis perturbaretur.* Atqui, sic pergit & subsumit *Collator*, convincit recta ratio, nullam creaturam puram potuisse impeccabilem esse, multò minus præponi Christo. Ergò, sic concludit, ex hoc Augustini principio Deus ab æterno providit & præposuit Christum in caput & cardinem totius universi cujus solius impeccabilitate subsisteret, & per quem solum posset restitui, si ab ordine & fine debito deficeret. Idem Augustinus alibi commendat & inculcat summam illam Gratiâ, summeque gratuitam, nec ullis comparabilem Meritis, quâ Natura Christi humana fuit assumpta ad unionem hypostaticam, sine relatione ad ulteriorem effectum & finem. Ergò, inquit iterùm *Collator*, censet Augustinus, tantam fuisse Gratiâ à Deo intentam & decretam propter se, non autem ob solam redemptionem peccatorum. Idem porro in opere contra Julianum & alibi sæpius profertur, *omnia bona opera esse ad Deum referenda*, esseque meliora, quo perfectius referuntur ad Eum. Atqui, quæ itidem *Collatoris* est subsumtio, unio hypostatica est opus omnium optimum atque perfectissimum, Ergò Deus, qui omnia operatur propter semetipsum, non potuit efficaciter illud velle & operari, nisi propter seipsum, quia solus Deus est finis melior unionis hypostatica. Idem præterea sæpè proclamat, Christum esse caput & exemplar omnium electorum, comparans omnes simul, tam Angelos, quam homines uni corpori naturali vel politico, ex pluribus membris vel statibus eidem capiti aut Principi Christo subordinatis, non ut electo ab inferioribus, nec propter illos, sed à solo Deo, &c. Idem in *Retractionibus* expresse supponit, sine originali peccato nascituros fuisse homines usque ad certum numerum Sanctorum, quem Deus prædestinaverit; item alibi supponit aliquam secretam dignitatem eorum, qui vocantur, ex prædestinatione, ante massam peccatorum, ergò etiam supponit, quæ subsumtio & conclusio est *Collatoris*, prædestinationem humanæ Naturæ ad unionem hypostaticam in caput prædestinatorum ante permissionem ac prævisionem originalis peccati. His prolixius deductis, ubi respondendum fuit ad objecta ex Sententia Thomæ & sequacium, præter pauca quædam, quibus Scripturæ dicta eludere conatus est, monuit expresse, *totam difficultatem esse de sensu Augustini*, quasi Christus alia de causâ non venisset, nec venturus fuisset, ita scribens: *Augustinus non negat, Incarnationem fuisse futuram, sed, Christum ut JESUM fuisse*

fuisse venturum in hunc Mundum, nisi ad salvandos peccatores. Nam Christus propriè significat Personam Naturæ Divinæ & humanæ, sed Jesus significat Salvatorem seu officium salvandi peccatores. Aliud est etiam venire in hunc Mundum, quàm incarnari; nam per hunc Mundum significatur status communis hominum mortalium. Non venisset ergò in hunc Mundum, seu ad hunc statum mortalem, nisi ad salvandos peccatores à misero statu culpæ & pœnæ. Nam ex vi unionis hypostaticæ humana Christi natura fuisset semper gloriosa corpore & animo, sed suspendit seu contulit gloriam corporis ad salvandos peccatores. Et quia locus corporum ordinarius est secundùm perfectionem eorum, locus corporis Christi ut hypostaticè uniti proprius erat Cælum potius, quàm hic Mundus inferior, cum ille sit locus, in quo beatificantur à Deo spiritus & animæ in suis corporibus gloriosis. *Et post plura, Itaque singula Pauli, & ex Eo Augustini verba singulas conterunt responsiones. Christus, ergò supponit, futurum fuisse; IESVS, id est, ut Salvator; non venisset, ullatenus ut viator; in hunc Mundum, id est, in hunc statum & locum Mortalitatæ & miseræ, quia nec fuisset (nimirum Jesus,) sicut nec descendisset in infernum, si nulli inde fuissent salvandi, & tamen fuisset incarnatus &c. Quia verò scivit*

cap. 100.

non permittere ullum malum, nisi ad eliciendum majus bonum, undè videtur sequi, Deum ergò non permissurum fuisse ex Augustini Sententia lapsum totius humani generis, nisi ad bonum unionis hypostaticæ, quia non possit esse aliud bonum majus tanto malo; ideò respondit *Collator*, Deum (quidem) non permittere ullum malum, nisi ad majus bonum, sed bonum cujusvis Meriti & satisfactionis Christi majus esse malo culpæ & pœnæ Adami & totius posteritatis ejus. *Atque hætenus Collator ad hanc Questionem quasi ex Augustini Sententia, de cujus labore si candidè licet promere judicium, videtur ludere in re leria, quàm ipse agnovit maximi esse momenti, de quâ fundamentales dependant articuli. Diffidere autem videri possim Lectoris candidi & Veritatis studiosi judicio, si prolixum harum inanitatum susciperem Examen, cum pleraque ita sint comparata, ut quivis Augustini ex oraculis Scripturæ Sententiâ ritè percipiens facile possit animadvertere, quàm perverse omnia hic agantur, & quàm peregrina mens ut plurimum Doctore Sancto adtingatur. Fontes responsionum è Sæctoribus Thomæ largiter post alios nuper suppeditavit *Ioh. Baptista Gonetus*, in quarto *Chypei Theologia Thomistica* contra*

pag. 446.

novos ejusdem *impugnatores* Tomo, simul exhibens locum ex Augustino, qui *Scoti* Sententiæ videtur favere, quem à *Collatore* prætermisum esse miror, additâ tamen sufficienti explicatione. Est autem desumptus ex opere de *Nuptiis & Concupiscentia*, ubi docet

L. 1. c. 21.

Augustinus, *Matrimonium in Statu Innocentiæ signum fuisse atque Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia.* Ergò, quod sequi videtur, existimavit Augustinus, Christum nullo existente peccato venturum, aliâ Sacramenti significatio tunc vera non fuisset. Ad hoc testimonium dicit, plures è Thomisticis quidem respondere, Augustinum velle, solum in illo statu conjunctionem Viri & femine signum fuisse conjunctionis Christi cum Ecclesia, non actualiter, sed aptitudinaliter, id est, aptitudinem habuisse ad talem significationem. Sed quia hæc interpretatio ei non videtur ad mentem Augustini, ideò subjungit, *melius responderi juxta Augustinum, Matrimonium in statu Innocentiæ fuisse quidem de facto signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ex eo tamen non sequi, Christum Adamo non peccante venturum, quia licet bonitas prædictæ significationis perfectè conveniret Nuptiis ante peccatum Adami actu perpetratum, non tamen ante præscientiam & decretum illius permissivum. Fuit enim, inquit, Matrimonium à Deo institutum conjunctionis Christi cum Ecclesia signum, in signo posteriori post peccatum prævisum; nam in priori solum fuit institutum in officium naturæ. Num hæc etiam responsio sufficiat, aliorum esto judicium. Satis autem hoc esse potest, ut Scotistæ Augustini auctoritatem eripuerit Thomista, qui de cætero, ut monui, in hujus Questionis discussione prolixissimâ ad communioris Sententiæ defensionem ea adnotavit, quæ ad hominem disputanti quàm maximè inserviunt, imò contra eos etiam, qui non præterito tantùm Seculo, sed & hoc ipso inter *Scoti* tenebras versari, ad minimum dubitare, quàm certi quid adserere, tanquam de Questione problematicâ, maluerunt; ut taceam *Socini* & sequacium errores, quibus itidem libuit, has Scholasticorum quorundam subtilitates sibi communes facere, ut habeant quid singulare contra receptam in Ecclesia ex auctoritate Biblicâ Sententiam, quod in aliis etiam pluribus Fidei Christianæ capitibus, cum ipsius fundamenti læsione, imò plenaria ejusdem concussione sunt conati.*

Vid. Carol. Har-
mon pag.
1007. &
seqq.